

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

Orgaan der Vereeniging

OOST EN WEST.

Abonnementsprijs per jaar.
 Aan huis of franco per post
 Binnenland bij vooruitbetaling . f 1.50
 Oost-Indië en het Buitenl. » 2.50
 Afzonderlijke nummers. . . . » 0.05

Prijs der advertentiën.
 Per regel f 0.10
 Bij plaatsing van 300 regels . . . 0.09
 » » » 1000 » 0.08
 » » » 3000 » 0.07

Mededeelingen of Ingezonden Stukken moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie”, en gezonden aan den Voorzitter, G. E. V. L. VAN ZUYLEN, 7a Heeregracht of aan den Wvd Secretaris, H. L. VORSTENBOS, 42 Witte de Withstraat, beiden Den Haag.
 Voor de Administratie, ook wat betreft Abonnement en Verandering van woonplaats, wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, 212 Rieuwstraat.
 voor Advertentiën tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG” Haugpoort 4, beiden Den Haag.

Dit nummer bestaat uit Twee Bladen.
 Het hoofdoel der Vereeniging is:
 Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indië onder gansch het volk het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verlenen van onderlinge hulp, ware belangstelling te kweeken tusschen Nederland hier ginds.
 Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f 5.— naar, (voor Indië en het buitenland minstens f 2.50).
 Men kan die f 5 of meer contribuëeren of een lidmaatschap in één schenken van f 100, zijn donateur (gratis).
 Aan alle donateurs en leden wordt kosteloos en franco het Weekblad toegezonden.
 Een Intekenbiljet voor het lidmaatschap vindt men op de 4de pag. van het Bijblad.

Inhoud van dit nummer.
 Raden-Adjeng Kartini. — Uit de Troonrede. — De mededeeling van 1905. — Weekoverzicht. — Oost-Indische Berichten. — West-Indische Berichten. — De West-Indische Expeditie. — Van Vreemde Koloniën. — De toekomstige verhouding. — Moederland en Koloniën. — De toekomstige onveiligheid op Java enz. — Inhoud van voorafgaande Nederlandsche Tijdschriften voor Oost- en West-Indië. — Passagierslijst. — Advertentiën.

Raden-Adjeng Kartini. †
 Een zeer goede maatregel tot verheffing van het batikbedrijf werd te Rembang in overweging gegeven. Geheel op dezelfde wijze als men zich voorstelt gemeenschappelijke werkplaatsen in te richten voor timmerlieden, smeden enz., zou daar een vereeniging van kunstenaars zijn in het leven te roepen, die onder leiding van de begaafde Raden Ajoë Adipati „Djaja” „Adi Ningrat” voor gemeenschappelijke tekeningen zouden arbeiden.
 Aldus op blz. 90 van het Rapport van den Directeur van Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid, dat wij in ons vorig nummer bij onze lezers hebben ingeleid.
 Den 20 September werd alhier per draad het eerste bericht ontvangen, dat de toekomstige bestuurster dier coöperatie, de vroegere Raden-Adjeng Kartini, dochter van den Regent van Djajara, Raden Mas Adipati Ario Sasaningrat, zuchtgenoot van den Regent van Rembang, bij de geboorte van haar eersten zoon het leven liet.
 Van af de oprichting eener afdeling van onze Vereeniging in Oost-Indië was R. A. Kartini lid van „Oost en West” en zeker zal men zich herinneren, hoe zeer wij waren ingenomen met het schoone en edele plan van haar en hare jongere zuster om, na verdere ontwikkeling door een verblijf in Europa, de leidsters te worden der vrouwen van hooger stand op Java.
 Kortom tijd nadat dit plan moest worden opgegeven, trad R. A. Kartini in het huwelijk en als Raden-Ajoë bleef het voor haar niet alleen een ernstigen, maar tevens een gelukkigen plicht om, zovoel als in haar vermogen was, bij te dragen tot de wedergeboorte van het Javaansche volk, dat zij zoo zeer lief had.
 Niet alleen voor hare naastbestaanden, maar voor de gansche Residentie Rembang is juist in deze tijden, nu een ieder den weg op wil, die tot hoffelijkheid en vooral zedelijken vooruitgang voert, het overlijden dezer bekwaame en energieke vrouw een groot verlies!

TROONREDE.
 In de Troonrede, uitgesproken door H. M. de koning bij de opening van de Vereenigde Vergadering der Staten-Generaal op Dinsdag 20 September jl., vinden wij de volgende vijf alinea's over, die met Indië verband staan:
 „Het door mij betreude uitbreken van den oorlog in Oost-Azië noopte Mij voor Nederland mededeelingen eene verklaring van neutraliteit te vaardigen.
 „De Landmacht gingen voort zich, zoo hier als over zee, op loffelijke wijze van haren dienst te kwijten. Het korps burgerlijke ambtenaren gaf door nauwgezetheid en ijver in den dienst bij voortduring reden tot tevredenheid.
 „De verdere bevestiging van hetgeen tot dusver door de Noord-Sumatra verkregen werd, maakte het niet onbelangrijke vorderingen. Krachtig optreden in de Gajoe- en Alaslanden kon

met het oog hierop niet uitblijven. Dat hierbij ook ongewapenden ten offer vielen, wordt, al was het niet te voorkome, door Mij betreurd.
 De bevolking van Java verkeert, dank zij de betere gesteldheid van haar hoofdbedrijf, in iets minder gedrukten toestand. Maatregelen ter verhooging van haar oeconomische kracht blijven niettemin noodzakelijk. De stand der Indische financiën eischt, nevens groote behoedzaamheid bij het doen der uitgaven, verruiming der inkomsten.
 De steeds klimmende eischen aan 's Rijks Schatkist gesteld, zonder daaraan geëvenredigde stijging der inkomsten, maken het ten plicht elke niet dringend noodzakelijke uitgave te verdragen en op aanvulling der middelen bedacht te zijn.»

De Indische begrooting voor 1905.

De door ons, met spanning verwachte Indische begrooting voor 1905, is verschenen. Zij bestaat uit twee, nagenoeg geheel afzonderlijke deelen, ieder met zijn eigen Memorie van Toelichting.
 Het eerste deel, dat wij de gewone begrooting zouden kunnen noemen, is vergezeld van twee afzonderlijke wetsontwerpen:
 een tot aanleg van stoomtramweg van Madioen over Ponorogo naar Balong met een zijtak van Ponorogo naar Soemoro; en tot instelling van plaatselijk zelfbestuur te Balavia, Meester-Cornelis en Buitenzorg.
 Het tweede deel betreft eene wijziging en verhooging der oorspronkelijke begrooting, ten behoeve van maatregelen in het belang van de economische ontwikkeling van Nederlandsch-Indië!

Wij zullen onze lezers niet vermoeden met eene opsomming van het vele, dat in de verschillende begrootingen en de toelichtende memoriën te vinden is, en dat zij waarschijnlijk reeds hebben gelezen in de dagbladen, die een vrij omstandig uittreksel er van inhielden. Ons weekoverzicht geeft eenige cijfers en opmerkingen. Wij kunnen, na het lezen der Memorie van Toelichting bij het ontwerp tot „wijziging en verhooging der oorspronkelijke begrooting enz.” onmogelijk besluiten om over de onderdeelen van 's Ministers voorstellen nu reeds ons oordeel te zeggen en stellen dit liever tot later uit. Thans moet ons alleen dezen eenen uitroep van 't hart:
Is dit nu alles, wat Nederland voor het in nood verkeerende Indië doen wil?
 Want dat Nederlandsch Oost-Indië en bij name Java ernstig hulp behoeft, dit wordt ook door den Minister beaamd. Wij laten hem hierover zelf aan 't woord:

„De door den ondergeteekende in de vergadering van de Tweede Kamer der Staten-Generaal van 20 November 1902 erkende noodzakelijkheid om met financiële hulp van Nederland maatregelen te nemen, strekkende om Indië voor verdere inzinking te behoeden en het economisch peil der inlandsche bevolking te verhoogen, bestaat, naar zijne overtuiging, ook heden nog, en stellig niet in mindere mate.
 De omstandigheid, dat het jaar 1903 zich in vele opzichten gunstig heeft onderscheiden van de daaraan voorafgaande jaren, heeft van meer dan eene zijde aanleiding gegeven tot beschouwingen van meer geruststellende aard en twijfel doen rijzen aan de noodzakelijkheid om buitengewone voorzieningen te treffen in het belang van de economische ontwikkeling van Indië.
 Voor dit optimisme is evenwel, naar het den ondergeteekende voorkomt, geen grond. Wel blijkt uit verschillende mededeelingen dat, dank zij de zovoel gunstiger uitkomsten van het landbouwbedrijf, de inlandsche bevolking zich voor het oogenblik in belangrijk betere omstandigheden bevindt dan gedurende de laatste kommersvulle jaren, zoodat directe ondersteuning van behoeftigen en noodlijdenden slechts in beperkte mate noodig is. Maar hoezeer de ondergeteekende zich over dezen verbeterden staat van zaken verheugt, hij mag zich daardoor niet laten verleiden de oogen te sluiten voor het feit, dat de economische toestand der inlandsche bevolking, inzonderheid op Java en Madoera, in den grond der zaak niet geheel bevredigend is te noemen, dat die bevolking in economischen zin niet krachtig, dat haar weerstandsvermogen zelfs gering is.
 Bewijs voor deze stelling levert de in de laatste jaren gebleken noodlottige uitwerking van elken tegenslag in het hoofdbedrijf der bevolking.»
 De Minister heeft dan ook, om de Kamerleden te overtuigen, aan Mr. C. Th. van Deventer opgedragen, na rijp overleg met andere geëminenten een boek te schrijven, waarin duidelijk wordt aangetoond: „dat met kracht maatregelen moeten genomen worden om dien toestand te verbeteren.»
 De financiële toestand van O.-Indië laat echter niet toe om bedoelde maatregelen uit de Indische

middelen te bestrijden. Ook dit is, op verzoek van den Minister, breedvoerig gedocumenteerd en met veel cijfers aangetoond door Dr. E. B. Kielstra, die — in overeenstemming met zijne vroegere geschriften en na gewezen te hebben op het groot getal miljoenen, dat door het moederland, zonder op Indië's toekomst te letten, gebruikt is geworden tot delging van staatsschuld en andere doeleinden voor eigen nut en voordeel, — tot de conclusie komt: dat het thans plicht is voor het moederland om het noodlijdende Indië te hulp te komen.
 Die hulp zal, zegt Dr. K., waar de billijkheid van den thans op de Indische begrooting voorkomenden rentepost ad f 3.861.000 geenszins vaststaat, wel het best kunnen worden verleend door, althans tijdelijk, van het doen betalen dier som af te zien.
 En niettegenstaande zoolwel uit Van Deventer's overzicht als uit de eveneens op verzoek van den Minister geschreven „Beschouwingen en Voorstellen” van Mr. D. Fock duidelijk blijkt, dat een krachtig optreden noodig is, kan de ontwerper der begrooting, met al den goeden wil, die hem zonder twijfel bezielt, het niet verder brengen dan tot de toezegging eener jaarlijksche hulp uit de Nederlandsche staatskas van f 1.200.000, die slechts schroomvallig aanpakken en halfheid toelaat.

Al dadelijk bij het bespreken der maatregelen, die genomen zullen moeten worden, treft dan ook de omzichtigheid van den Minister. Hij gevoelt, dat zijne voorstellen geen afloend reddingsplan voor Indië kunnen genoemd worden en acht het dus ongerijmd, om, zoolals sommigen deden, van een algemeen reddingsplan te spreken, alsof het mogelijk ware een plan samen te stellen, dat men slechts zou hebben uit te voeren, om Indië „zich te zien ontwikkelen in een land van louter welvaart”. Men kan, zegt de Minister niets anders doen, dan eenige maatregelen aangeven, van welke uitvoering men heil verwacht voor de economische ontwikkeling van Indië, en dan afwachten of tijd en omstandigheden zullen medewerken om het beoogde resultaat te bereiken. Meer te doen is niemand gegeven.
 Volkomen juist! Maar wat is het beramen van die maatregelen anders, dan een reddingsplan waarvan de meerdere of mindere algemeenheid voortvloeit uit de uitgebreidheid der maatregelen die men voorstelt, terwijl de kans op succes, evenals bij iedere andere, zelfs de meest eenvoudige poging tot redding afhangt, zeker ook van omstandigheden en toevalligheden, maar in hoofdzaak toch van het doelmatige en het voldoende krachtige der beproefde middelen!

Een tweede punt zegt de Minister is: „dat „men zich bij het beramen van maatregelen, zorgvuldig moet onthouden van al wat leidt tot „verhoging van vaste uitgaven, omdat de actuele „inkomsten niet gedoogen, daarop zwaardere „lasten te leggen.” En dan constateert hij, dat juist dit een ernstige belemmering is, omdat ze vele maatregelen buitensluit, die in hooge mate tot verbetering van economische verhoudingen zouden leiden.
 Maar als dat zoo is, dan moeten ze bij een goed reddingsplan immers niet worden buiten gesloten. De actuele inkomsten gedoogen niet, dat de gewone uitgaven worden vermeerderd dit valt niet te betwijfelen doch juist daarom zal in den eersten tijd jaarlijks financiële hulp moeten worden verleend door Nederland. Bovendien de actuele inkomsten zijn immers niet die van het meer welvarende land der toekomst? Waartoe zouden anders irrigatie-vermeerdering, landbouwkrediet, verbetering der gemeenschapsmiddelen, schepping en uitbreiding van industrie enz., dienen?
 En, bij een ernstig onderzoek en eenen vasten wil, zoolwel hier als te Buitenzorg, kan men nog véél vinden, wat op de uitgaven der Indische begrooting kan worden bezuinigd!

Wanneer de Minister en zijn medeleden der Regeering overeenkomstig Kielstra's conclusie hadden kunnen besluiten en dit hun plan de goedkeuring zou verkrijgen van Kroon en Volksvertegenwoordiging, dan zou in de eerste tijden f 2.061.000 's jaars meer aan het reddingsplan kunnen worden besteed en nu dadelijk de hand worden geslagen aan onderwijsverbetering, die zeker al even hoog noodig is, als al het andere.
 De aard der financiële verhouding tusschen Moederland en Kolonie, die de Minister, o.i. zeer terecht, wenscht, zou door de krachtigere hulp, volstrekt niet verloren gaan.

Week-Overzicht.

Den 17en dezer zijn bij de Tweede Kamer ingekomen de begrooting van Nederlandsch-Indië voor het dienstjaar 1905, benevens een tweetal wetsontwerpen, strekkende tot wijziging der begrooting: 1e, ten behoeve van den aanleg van een stoomtram van Madioen over Ponorogo naar Balong, met een zijtak van Ponorogo naar Soemoro, en 2e, ten behoeve van de instelling van plaatselijk zelfbestuur te Batavia, Meester Cornelis en Buitenzorg, terwijl bovendien een wetsontwerp werd ingediend, dat de strekking heeft om met financiële hulp van Nederland maatregelen te nemen om Indië voor verdere inzinking te behoeden en het economisch peil der inlandsche bevolking te verhoogen.
 Daar al deze zaken het onderwerp eener nadere bespreking in dit blad zullen uitmaken, meenen wij in dit overzicht te moeten volstaan met het volgende:
 De ontworpen begrooting voor 1905 wijst voor de uitgaven een cijfer van f 161.338.579 aan en voor de middelen een van f 146.744.691 en sluit dus met een tekort van f 14.593.888.
 De middelen zijn voor 1905 in Nederland f 3.849.000 en in Indië f 2.182.415 lager geraamd dan voor 1904. Hoofdoorzaak is de geringe koffie-oogst, voor dit jaar op slechts 65000 pikols geschat, terwijl ook de inkomsten uit boschwezen, spoorwegen, steenkolen en acceijnen, te zamen ongeveer 1.5 miljoen lager werden geraamd dan voor het loopende begrotingsjaar.
 Verwacht wordt dat deze verlagingen van de inkomsten niet van blijvenden aard zullen zijn, terwijl daartegenover staat dat vele andere middelen een zoo al niet onafgebroken dan toch gestadige vermeerdering aantoonen; zoolals het geval is met de opbrengst van het patentrecht in geheel Indië, de bedrijfsbelasting in de buitenbezittingen, de personele belasting en de in- en uitvoerrechten aldaar, enz., enz., terwijl voor Java meerdere inkomsten worden verwacht door uitbreiding der landrente-regeling, en toeneming van de opbrengst der voor vast aangeslagen velden, benevens door invoering van het brikettenstelsel voor het zoutbedrijf.
 Voor productieve werken is het bedrag van f 9.332.000 uitgetrokken, waarvan o. a. f 1.172.000 voor irrigatie-werken, f 5.282.000 voor aanleg en uitbreiding van spoorwegen, f 1.874.000 voor aanleg van den Atjeh-tramweg en f 600.000 voor een kabelschip.
 Het tekort waarmede de begrooting sluit zal worden gevonden uit een geldleening.
 Aan de memorie van toelichting op de ingediende begrooting ontleenen wij nog, dat voorstellen ter vermeerdering der opbrengst van de in- en uitvoerrechten door tariefsvermindering en van het patentrecht bij de indische regeering in behandeling zijn, terwijl door den, onlangs benoemden gouverneur-generaal maatregelen aan de orde zullen worden gesteld, om sommige deelen der buitenbezittingen, waaronder in de eerste plaats Sumatra's Westkust, meer te doen bijdragen in de algemeene en in de bestuurskosten en om de inkomsten voor den Staat uit mijnbouw te vermeerderen.
 Aan de toelichting op het laatste der hiervoor genoemde wetsontwerpen ontleenen wij verder nog dat het, door den minister voorgestelde programma van daarbij bedoelde maatregelen de volgende onderwerpen omvat: bevordering van irrigatie, emigratie, verschaffing van bedrijfscrediet aan de inlandsche bevolking, bevordering van veeteelt en paardenfokkerij, aanleg en verbetering van voor de bevolking nuttige wegen, bevordering van nijverheid, voor de inlandsche bevolking van belang.
 In cijfers omgezet, bedraagt het totaal nog geen 3 miljoen gulden, waarvan f 1.682.000 voor irrigatie, f 260.000 voor emigratie, f 490.700 voor credietverschaffing, f 86.000 voor veeteelt en paardenfokkerij en f 300.000 voor wegen zijn bestemd.
 In den loop der verslagweek hebben de indische telegraaf-correspondenten der nederlandsche bladen zich niet onbetuigd gelaten.
 Het bericht van de arrestatie van drie mindere militairen te Semarang wegens het in handen spelen van defensiegeheimen aan agenten eener buitenlandsche mogendheid, leert ons dat we nu in Indië wat voorzichtiger geworden zijn dan eertijds, toen 't elk een iegelijk vrijstond om overal, waar hij wilde, poolshoogte te nemen, gelijk een paar jaartjes geleden nog het geval was met 'n engelsch-indisch stafofficier.
 De plannen zouden betrekking hebben op de in Midden-Java bij oorlogsgevaar te treffen maatregelen.
 Van de Medan-colonne, die kortelings ter sterkte van 200 bajonetten de onafhankelijke Bataklanden binnentrok, werd bericht ontvangen, dat ten koste van 17 lichtgewonden onzerzijds de kampongs Lingga en Lingga Di oeloe werden genomen, waarbij de vijand 17 dooden en 50 geweren achterliet.
 Op Flores, waar nu na de afzetting van den radja van Larantoea en diens vervanging door een bloedverwant, de rust in dat rijkje was hersteld, laten de Endhneezen weer van zich hooren. De etat-major van de „Mataram”, waarvan de luitenant-ter-zee van der Borg op Andonarc sneuvelde, verloor wederom een officier, door verwonding, terwijl een matroos sneuvelde en twee licht gewond werden, ter gelegenheid eener aan het strand plaats hebbende conferentie.
 Een streep door de rekening der katoencultuur-bevorderaars is wellicht de conclusie, waartoe de heer Treub in een desbetreffend rapport zou zijn gekomen. Deze ontraadt toch uitbreiding der katoencultuur, en zou voorslaans enkel bevordering der tegenwoordige aanplantingen raadzaam achten.
 Aan een schrijven van den nederlandschen gezant te Washington wordt ontleend, dat de invoer van indische

kapok in de Vereenigde Staten, in den laatsten tijd vrij belangrijke afmetingen aannemende, bedreigd wordt door de ondervinding dat deze grondstof, in hoofdzaak gebruikt bij den aanmaak van reedingsgordels, hiervoor niet voldoet, wijl zij bij aanraking met water haar drijfkracht verliest. Dat zou o.a. gebleken zijn bij de groote ramp van de 'General Slocum' in de haven van New-York.

De koninklijke onderscheidingen, aan den luitenant-kolonel G. C. E. van Daalen, Mr. C. Th. van Deventer en Mr. D. Fock ten deel gevallen, door de benoeming resp. tot commandeur van de Militaire Willemsorde en ridders in de orde van den Nederlandschen Leeuw, zullen zeker door velen in den lande den bevoorrechtten van harte zijn gegund.

De *Deutsche Wochenszeitung* vernam dat de toewijzing der concessie tot exploitatie van het Marconi-stelsel in Indië nog niet vaststond en nog steeds een onderwerp van bespreking uitmaakt.

Uit de *Pers. Zwavelindustrie* in Indië. *Alg. Hbl.* 14 dezer. Het gele gevaar in onze Oost, *Maasbode* 20 dezer. Inlandsche officieren bij het nederlandsch-indische leger. *Nieuwe Rott. Cour.* 16 dezer. De zending als economische factor. *Standaard* 19 dezer. Politie op Java. Ingezonden. *Nieuwe Cour* 17 dezer.

Het *Handelsbl.* levert ditmaal 'n mageren oogst en komt naar aanleiding van de, in de *Preanger-Bode* geopperde vraag, of het niet op den weg der regering, om de zwaveldeposits in de vulkanen op Java, door staats-exploitatie tot 'n bron van inkomsten voor de kolonie te maken tot de conclusie, dat het voor staats-exploitatie hier nog geen reden ziet.

Het blad merkt hierbij op:
1. dat, bij particuliere exploitatie, de Staat juist door pacht, bedrijfsbelasting, vermeerdering van vervoer op zijne spoorwegen, eventuele heffing van uitvoerrechten, zich een behoorlijk aandeel in de winst kan verzekeren;

2. dat de particuliere ondernemers zich zoo noodig, even goed 'n speciale vrachtbooten kunnen aanschaffen, zooals de petroleumindustrie heeft getoond;

3. dat hier van concurrentie geen sprake is, aangezien de prijs der producten bepaald wordt op de wereldmarkt;

4. dat de bereiding van zwavel en zwavelzuur zoo eenvoudig is, dat een aantal fabriekjes op gunstig gelegen punten allicht de voorkeur verdienen boven de exploitatie op groote schaal.

De, door den heer Abendanon in zijn bekend rapport aangestipte maatregelen tot breideling van den onzaligen invloed van Arabieren, maar vooral van Chinezen op den economischen toestand der bevolking, waartegen tusschen twee haakjes ook Mr. D. Fock in zijn eveneens bekend rapport maatregelen urgent acht, geven der *Maasbode* aanleiding om op dit onderwerp door te gaan. In een eerste artikel blijkt het blad het geheel eens te zijn met voren-gevoemde rapporteurs.

De *Nieuwe Rott.*, die ook al, tusschen twee haakjes, den 11en dezer de primeur had van den inhoud der, onlangs aan den minister van koloniën ingediende rapporten betreffende den economischen toestand van Java en de middelen om daarin verbetering te brengen, bevatte in hare nummers van den 16en en 17en dezer een artikel over de inlandsche officieren bij het nederlandsch-indisch leger.

De schrijver beginnende met de opmerking, dat steeds meer en meer duidelijk wordt, dat de regering niet ongenegen is weder inlandsche officieren in de formatie van het indische leger op te nemen, komt na de geschiedenis der quaestie te hebben behandeld, w. o. de houding van den toenmaligen afgevaardigde Idenburg in de zitting der Tweede Kamer van den 27en November 1901, tot de volgende beschouwing:

„Sedert zijn drie jaar verlopen, de heer Idenburg is minister geworden, maar veel hoort men niet meer van de zaak, die volgens den afgevaardigde Idenburg een maatregel gold van groote betekenis en veelomvattenden goeden invloed.

Voor de buitenwacht is alleen vermeld, dat het bedoelde overleg met de Indische regering het aanzien heeft te geven aan een stapel adviezen, waarin over de hoofdzaken zoo weinig eenstemmigheid is verkregen, dat de gouverneur-generaal geen voorstellen heeft weten te doen en de minister er al evenmin eene conclusie uit heeft weten te trekken.

Dit is dus op dit oogenblik de toestand waarin de zaak „Opneming van zoons van voorname inlanders in het Indisch officierskorps“ verkeert.

De in hoofde geciteerde duidelijkheid der bedoelingen van de regering in deze aangelegenheid zou dan dus toch wel iets te wenschen laten.

Schrijver komt ten slotte tot de volgende conclusie:

1. Nimmer keere men terug tot de aanstelling van inlandsche officieren, zooals die vroeger bij het Indische leger zijn ingedeeld geweest. Misschien zou het overweging verdienen voor den gewonnen inlandschen onderofficier de positie van inlandsch-onder-luitenant te creëren.

2. Gepoogd moet worden zonen van voorname inlanders van Javaanschen landaard in de geleerden als officier te doen plaats nemen.

3. De inlandsche aspirant-officieren ontvangen hunne militaire opleiding in Nederland. Oppervlakkig beschouwd lijkt mij het 't beste die opleiding uitsluitend te doen plaats hebben aan de Cadetenscholen of de Koninklijke Militaire Academie.

4. Inlandsche cadetten en inlandsche officieren behooren in bezoldiging, positie en promotievooruitzichten geheel gelijk te staan met de Europeesche cadetten en officieren.

5. Daartoe is het noodig, dat aan hunne opleiding de meest mogelijke zorg worde besteed.

6. De inlandsche officieren zullen ook recht hebben op verlof naar Europa, evenals hunne Europeesche ranggenooten.

7. Inlandsche officieren zijn benoembaar bij alle wapens, naar gelang van hunne opleiding.

8. Inlandsche officieren worden bij voorkeur ingedeeld bij inlandsche compagnieën, zonder dat het echter uitsluitend is, dat zij ook bij Europeesche compagnieën kunnen dienst doen.

De heer F. Fokkens heeft de *Standaard* verblijd met een artikel, waarop hij op 't, ook door ons onder zekere voorwaarden erkende nut der zending in Indië wijst. En vraagt of het niet op den weg der zending in ver-afreken streken van ons koloniaal gebied zou zijn gelegen, om aan de bevolking door voorlichting op landbouwgebied den weg te effenen om een hooger economisch peil te bereiken.

De heer Fokkens verpraat zich evenwel, waar hij zich de volgende opmerking liet ontvallen:
„In de residentie Timor en onderhoorigheden zag ik de zending in al haar kracht, in een zestigtal jaren dingen tot stand gebracht hebbend, waartoe wij als overheerschers en bestuurders in eeuwen niet in staat zijn geweest.“

De cursivering is van ons. Het zal den heer F., als oud-bestuurder van de residentie Timor, toch wel bekend zijn, dat de bestuursprogingen om de bewoners der eilanden op te heffen, niet van eeuwen her dagteekenen.

Oost-Indische berichten.

Katoencultuur. Zoals reeds bekend is, werd uit Batavia aan het *Hbl.* geseind, dat het rapport van den heer Treub, betreffende de katoencultuur, nieuwe proeven ontraadt met den aanplant van katoen. Hij acht voorschans enkel bevordering der bestaande aanplantingen aanbevelenswaardig.

Indische bond. Het hoofdbestuur van den indischen bond zond aan de verschillende dagbladen een propagandartikel, waarin, met het oog op de komende gebeurtenissen, die een wending zullen geven aan de koloniale politiek, wordt opgewekt tot meerdere deelneming aan het openbare leven en aansluiting bij den bond.

Met genoegen zien ook wij intusschen dat de lange lijdensgeschiedenis van den bond nu achter den rug en alles behoorlijk geregeld is, zoodat eindelijk de vereniging op een deugdelijken grondslag rust en een vruchtbare taak kan volbrengen.

Moge nu ook de zoozeer gewenschte aansluiting gevonden worden.

Onderwijs. De regering heeft machtiging verleend om te Welari, afd. Kendal (Semarang) een openbare, europeesche, lagere school op te richten.

De billijkheid betracht. Het *Bat. Nbl.* doet mede dat door den legercommandant is bepaald, dat de troepen van Mr. Cornelis voortaan niet meer behoeven mede te doen aan parades, welke te Weltevreden ter gelegenheid van koninklijke jaardagen worden gehouden. Hiermede is een einde gemaakt aan een sinds menschen heugenis bestaande onbillijkheid, zegt dat blad, de feestdagen worden voor de troepen te Mr. Cornelis nu werkelijk feestdagen, nu zij niet meer vóór dag en dauw uit de veeren moeten, om eerst tegen den middag in de kampementen terug te keeren, gelijk tot dusver het geval was.

Landbouw-crediet. Wij ontleenen aan de *Locomotief* het bericht dat de heer G. F. K. Van Huls, controleur B. B., toegevoegd aan den hoofdinspecteur van den pandhuisdienst, ter zake der voorbereiding van een Landbouw-credietregeling in de residentie Semarang, zich thans reeds op deze plaats bevindt om zijn omvangrijke taak aan te vangen.

De heer van Huls zal een onderzoek doen naar het effect in de dessa van de in de laatste jaren getroffen maatregelen, om de bevolking van Pati, Koeloes, Demak en Poerwadadi aan geld, voedingsmiddelen, vee, zaad, enz. te helpen en zal voorts overwegen op welke wijze het best éénheid zal zijn te brengen in de wijze, waarop de verstrekte voorschotten door de bevolking worden terugbetaald.

Gaandeweg zal dan een stelsel worden ontworpen van landbouw-credietverschaffing. Tevens zal de heer van Huls het landbouw-crediet bestudeeren en zich op de hoogte stellen van de ervaring door credietinstellingen elders op Java opgedaan, daarbij in 't oog houdend de wenschelijkheid van een coöperatieve credietverstreking voor het geheele gewest. Intusschen zal hij den resident des verland bijstaan bij de oprichting van plaatselijke credietinstellingen voor inlandsche ambtenaren of van dessa-loemboengs.

Palembang. Pangeran Singa Laga en Raden Kertopati, zoons van wijlen pangeran Dipo en sultan Taha, onderwierpen zich den 21en Juli. De eerstgenoemde vluchtte echter, blijkbaar uit wantrouwen, op de reis naar Moeara Tebo, vermoelijk naar Benaden-Tabir, waar hij nu door patrouilles wordt achterna gezet.

In de Koempiohstreek werden door een compagnie Amboinezen en twee mobiele-sectiën der Radens Mat Tahir en Pameok achtervolgd.

In verschillende doesoens keerde de bevolking terug. Negen kwaadwilligen werden opgevat. Een europeesche fuselier werd niet levensgevaarlijk gewond.

Katan, de schoonzoon van den ex-sultan Taha, meldde zich bij den commandant onder patrouille te Bantou Langkap, aan de boven-Batanghari. Pangeran Singo week uit naar het stroomgebied der Katalo, waar hij door patrouilles wordt vervolgd.

Singkel. Reeds de vorige week werd bekend dat Gosong Telaga in den nacht van 14 Augustus door vier kwaadwilligen bezocht werd; een hunner werd door de bevolking afgemaakt. Hij droeg kleding, gelijksoortig aan die van de onlangs te Singkel neergelegde kwaadwilligen. Den daarop volgende nacht werd Gosong Telaga andermaal door kwaadwilligen aangevallen, vermoedelijk twee in getal. Twee lieden van Gosong Telaga bekwamen lichte verwondingen door klewangs.

Veertig-jarig jubileum. De planten- en dieren-tuin heeft den 21en Augustus j.l. zijn veertig-jarig jubileum gevierd met een groot ochtend bloemen-corsó, 's avonds een jubileum-corsóbal, prijsuitdeeling en vuurwerk.

De inkomsten van den tuin bedroegen over het afgelopen boekjaar f 12.512.46; de kosten voor de elektrische verlichting en de algemeene onkosten hebben gezamenlijk ruim f 8000 daarvan verslonden; aan rente voor opgenomen gelden werd bijna f 2500 betaald; de rest werd grootendeels gebruikt voor afschrijvingen, terwijl dan nog een kleine f 400 overblijft voor de noodige herstellingen.

Ajeh. Te Simpang Simpat overviel de 1e luitenant der infanterie P. H. van Rijn de schuilplaats van den oelama Teungkoë di Langkra van Leubenë Roseb. Deze geestelijke aanvoerder sneuvelde.

Geneeskundige dienst. Bij Staatsblad no. 329 is eene wijziging gebracht in het reglement op den burgerlijken geneeskundigen dienst en is bepaald dat de officieren van gezondheid in actieven dienst en die op eervolle wijze den dienst hebben verlaten, voortaan bevoegd zijn tot uitoefening van de geneeskunst in haren vollen omgang in geheel Ned. Indië.

De heer Abendanon. Het bericht dat de heer Abendanon 's lands dienst gaat verlaten, wordt in het *Bat. Nbl.* beslist tegengesproken.

Vereniging tot voorbereidend onderwijs aan kinderen van minvermogensden in N. I. Aan het 26e jaarsverslag van deze vereniging ontleenen wij de mededeeling dat de 1-te school op ultimo December 1903 140 leerlingen telde, 63 meisjes en 77 jongens. Hiervan waren 48 gratis leerlingen.

De 2de school telde toen 106 leerlingen, waarvan 60 jongens en 46 meisjes, waaronder 60 gratis.

Het onderwijs werd onder de bekwame leiding van de dames Merz en Meis met zorg gegeven en getuigde van de geschiktheid en den ijver van het personeel.

De leerlingen onderscheidden zich gunstig van die, welke van het Fröbelonderwijs verstoken bleven. Zij zijn vrijmoedig en oplettend, bezitten eenige vaardigheid in het spreken onzer taal en zijn voldoende ontwikkeld om, na hun intrede in de lagere school, het daar gegeven onderwijs met vrucht te volgen.

Het onderwijs werd gegeven door 16 dames aan de beide scholen op 260 leerlingen, d.i. gemiddeld één op de 15.

Verdiens ten belooft. In ons nieuwe gebied Korintji, te Sandaran Aogong, had den 20en Juli de faestelijke uitreiking plaats der sterren voor trouw en verdienste aan vijf korintjische hoofden, die zich vóór en tijdens de expeditie getrouwe helpers van ons gouvernement hadden betoond. Vier van hen waren afkomstig uit Rawang; één, Depati Sirah Goemi, uit Soelaman.

De kruisen trokken zeer de aandacht der menigte en ieder trachtte zich door betasting te overtuigen van het wezen der zaak, lezden wij in de *Sumatra-bode*.

Bataklanden. De assistent-resident C. J. Westenbergh is, na twee maanden verblijf op Java, weder naar het land vertrokken, waar hij sedert 1888 nagenoeg voortdurend het veld zijner werkzaamheid vond; door zijn ijverige bemoei-

ingen is het zuid-oostelijk deel der Bataklanden langzaam aan onder ons gezag gebracht.

Vooral ook met den steun van den tegenwoordigen resident van Sumatra's Oostkust werd het mogelijk de bewoners der hoogvlakten van het Batakgebied langs den weg van vreedzame aanrakingen tot onderwerping te brengen.

Ten gevolge van deze politiek hebben zich de districten Poerba en Dolok reeds volledig onderworpen, zoodat dit terrein nu reeds als rechtstreeksch gouvernementsgebied moet worden beschouwd. De daargrenzende oerong Silan, een onderhoorigheid van Dolok, is kortelings eveneens onder ons gezag gebracht, zoodat de Lima Kota en Sipitoe Kota, met de hoofdplaats Baroe Djahé. Vermoedelijk zullen de landschappen Sipitoe, Kota Tengging en S. Anam Kota weldra volgen. Naar het westen liggen echter nog tal van landschappen, waar de hoofden het met elkander nog niet eens zijn, of zij zich al dan niet aan ons gezag zullen onderwerpen. Zij zijn geen van allen het gouvernement vijandig gezind, wel bestaan er onderlinge velen.

En belangrijke en gunstige factor voor de geleidelijke onderwerping van dit gebied is de omstandigheid, dat de Islam hier geen remmenden invloed kan uitoefenen; de Batakkers zijn namelijk heidenen; een nadeelige factor is de vrees, die vele Batakhoofden koesteren, dat de tabakplanters van Deli in hun land kebons zullen gaan aanleggen.

Die vrees behoeft echter, naar de heer Westenbergh aan schrijver mededeelde, geenszins te bestaan, waar in de eerste plaats het land zoo dicht bevolkt is, dat geen terreinen van eenige betekenis voor den tabakbouw beschikbaar zouden zijn; ook is het klimaat voor deze cultuur minder gunstig.

Door den resident van Sumatra's Oostkust zijn aan de regering, in verband met het verder optreden in het nog onafhankelijke gebied, voorstellen gedaan, welke door den gouverneur-generaal zijn goedgekeurd. De heer Westenbergh zal, na aankomst in Deli, zich vestigen in het centrum van het reeds onderworpen gebied van Dolok en Poerba. Daar zal hij beginnen met een zuivering te houden in de toestanden der onderworpen streken; hij zal plannen maken voor den aanleg van wegen door het gansche gebied en tegelijk aanrakingen onderhouden met de hoofden der thans nog onafhankelijke landen, om door vriendschappelijke onderhandeling met hen tot een vreedelievende schikking te komen. De plaats waar de heer Westenbergh zich vestigen zal, is vastgesteld in de omgeving van Si Lima Kota. Voorts zal binnenkort een controleur benoemd worden, waarschijnlijk de controleur van Soengal, d. Munick, over Sima-lingoeng in de bovenstreek van Batas Bahra, wiens afdeling zal komen te staan onder den assistent-resident Westenbergh. Verder is voorgesteld de aanleg van een grooten weg van Bangoen Poerba naar Poerba bij het Toba-meer, waarvoor f 75.000 zijn aangevraagd.

Zoals bekend, zijn de streken aan den zuidelijken, westelijken en noordelijken oever van het Toba-meer reeds aan ons gezag onderworpen. De nieuwe weg zal leiden langs de grenzen van het nog onafhankelijke gebied, waardoor de aanraking met de bevolking ten zeerste zal worden vergemakkelijkt.

Uit een ander bericht dus, dat de algeheele onderwerping van dit gebied slechts een kwestie is van tijd. Een optreden, waarbij de vijandschap der bevolking zou worden opgewekt, zou in deze streken zeer gevaarlijk zijn, daar onmiddellijk er aan grenzen, de in cultuur gebrachte streken. Bovendien zou een gewapend optreden onzerzijds met groote bezwaren gepaard gaan; de batakse kampings in het nog niet onderworpen gebied zijn tengevolge van de eeuwigdurende, onderlinge velen der bevolking allen als kleine vestingen aangelegd, die niet alleen door de aangebrachte verdedigingsmiddelen, maar nog meer door hun natuurlijke ligging, stroomen bloeds zouden kosten, alvorens ze werden genomen.

Ongetwijfeld zal de nieuwe gouverneur-generaal zijn goedkeuring aan de tegenwoordige politiek in de Batak-landen hechten. Reeds vroeger is gebleken dat zij zijn volkomen instemming heeft, en de vreedzame ontvangst, welke de colonne van Daalen bij haar tocht door dit gebied deelachtig werd, zal er niet weinig toe bijdragen, om die meening te bestendigen.

Troebelen op Flores. De correspondent te Batavia van de *N. R. Ct.* seinde dat de onlusten in Larantoeke zijn bedwongen.

Op de terugreis Ende aandoende, bevond de „Mataram“ de bergkampongs tot verzet zwaar versterkt. Bij een conferentie op het strand werd de landingsdivisie beschoten.

De luitenant ter zee Mulder werd licht gewond, terwijl een matroos gedood en twee minderen niet gevaarlijk gewond werden. De kampong Nagabaja werd genomen.

Watoespi werd uit zee beschoten.

De beschikbare macht was niet voldoende, voor de bestorming. De „Mataram“ haalt aanvulling en officieren en orders uit Soerabaja.

Schending van defensiegeheim. Naar aanleiding van de draadberichten uit Batavia hierover, werd nader aan de *N. R. Ct.* geseind, dat een sergeant en twee soldaten-toekenaars te Semarang zijn gearresteerd, verdacht van het verkoopen van plannen en teekeningen, betreffende de defensie van Midden-Java aan eene onbekende buitenlandse mogendheid. Het blad teekent hierbij aan dat zij vermoedelijk de plannen der verdedigingswerken van Semarang verkocht hebben. Bovendien is voorbereid de terugtocht van Semarang naar de binnenlanden en zijn in verband daarmee depotplaatsen in plan geroed. De gearresteerde militairen hadden omgang met drie onbekende engelsch sprekende Europeanen, wier doen en laten reeds achterdocht had gewekt. Bij huisonderzoek bij deze militairen zijn verdachte papieren gevonden.

Verscheidene mindere militairen, meestal Duitschers, zouden bij de zaak zijn betrokken.

De Medan-expeditie. De correspondent te Batavia aan de *N. R. Ct.* seinde in de afgelopen week eveneens, dat de troepen uit Medan (zie ons vorig blad) Lingga en Lingga Djoeleoe op de batakse hoogvlakte na lichten tegenstand hebben genomen. Wij hadden 17 licht gewonden; de vijand liet 17 lijken en 58 geweren achter.

De correspondent te Batavia van de *N. R. Ct.* seinde in de afgelopen week eveneens, dat de troepen uit Medan (zie ons vorig blad) Lingga en Lingga Djoeleoe op de batakse hoogvlakte na lichten tegenstand hebben genomen. Wij hadden 17 licht gewonden; de vijand liet 17 lijken en 58 geweren achter.

De correspondent te Batavia van de *N. R. Ct.* seinde in de afgelopen week eveneens, dat de troepen uit Medan (zie ons vorig blad) Lingga en Lingga Djoeleoe op de batakse hoogvlakte na lichten tegenstand hebben genomen. Wij hadden 17 licht gewonden; de vijand liet 17 lijken en 58 geweren achter.

De correspondent te Batavia van de *N. R. Ct.* seinde in de afgelopen week eveneens, dat de troepen uit Medan (zie ons vorig blad) Lingga en Lingga Djoeleoe op de batakse hoogvlakte na lichten tegenstand hebben genomen. Wij hadden 17 licht gewonden; de vijand liet 17 lijken en 58 geweren achter.

De correspondent te Batavia van de *N. R. Ct.* seinde in de afgelopen week eveneens, dat de troepen uit Medan (zie ons vorig blad) Lingga en Lingga Djoeleoe op de batakse hoogvlakte na lichten tegenstand hebben genomen. Wij hadden 17 licht gewonden; de vijand liet 17 lijken en 58 geweren achter.

De correspondent te Batavia van de *N. R. Ct.* seinde in de afgelopen week eveneens, dat de troepen uit Medan (zie ons vorig blad) Lingga en Lingga Djoeleoe op de batakse hoogvlakte na lichten tegenstand hebben genomen. Wij hadden 17 licht gewonden; de vijand liet 17 lijken en 58 geweren achter.

De correspondent te Batavia van de *N. R. Ct.* seinde in de afgelopen week eveneens, dat de troepen uit Medan (zie ons vorig blad) Lingga en Lingga Djoeleoe op de batakse hoogvlakte na lichten tegenstand hebben genomen. Wij hadden 17 licht gewonden; de vijand liet 17 lijken en 58 geweren achter.

De correspondent te Batavia van de *N. R. Ct.* seinde in de afgelopen week eveneens, dat de troepen uit Medan (zie ons vorig blad) Lingga en Lingga Djoeleoe op de batakse hoogvlakte na lichten tegenstand hebben genomen. Wij hadden 17 licht gewonden; de vijand liet 17 lijken en 58 geweren achter.

De correspondent te Batavia van de *N. R. Ct.* seinde in de afgelopen week eveneens, dat de troepen uit Medan (zie ons vorig blad) Lingga en Lingga Djoeleoe op de batakse hoogvlakte na lichten tegenstand hebben genomen. Wij hadden 17 licht gewonden; de vijand liet 17 lijken en 58 geweren achter.

De correspondent te Batavia van de *N. R. Ct.* seinde in de afgelopen week eveneens, dat de troepen uit Medan (zie ons vorig blad) Lingga en Lingga Djoeleoe op de batakse hoogvlakte na lichten tegenstand hebben genomen. Wij hadden 17 licht gewonden; de vijand liet 17 lijken en 58 geweren achter.

De correspondent te Batavia van de *N. R. Ct.* seinde in de afgelopen week eveneens, dat de troepen uit Medan (zie ons vorig blad) Lingga en Lingga Djoeleoe op de batakse hoogvlakte na lichten tegenstand hebben genomen. Wij hadden 17 licht gewonden; de vijand liet 17 lijken en 58 geweren achter.

De correspondent te Batavia van de *N. R. Ct.* seinde in de afgelopen week eveneens, dat de troepen uit Medan (zie ons vorig blad) Lingga en Lingga Djoeleoe op de batakse hoogvlakte na lichten tegenstand hebben genomen. Wij hadden 17 licht gewonden; de vijand liet 17 lijken en 58 geweren achter.

worden beperkt. Een en ander zou strekken tot vermindering en bekorting bij afdoening van zaken en zou de landvoogd beter „an courant“ van de zaken zijn, waardoor hem ook meer ruimte zou worden gelaten voor eigen initiatief.

Grootambtenaars-examen. De uitslag is reeds van schitterend geweest. Slechts aan 19 van de 41 kandidaten kon het diploma worden uitgereikt en onder die 19 waren er nog enkelen, waarover de commissie langzamerhand heeft beradslaagd of zij dezen al of niet zou afwijzen.

Landbouw-crediet. De *Javaasche Courant* bevat een besluit regende het verlenen van credieten aan de kleine landbouwers uit de inlandsche bevolking. Deze materie is de hoofdzaak geregeld naar den grondslag, aangegeven door den rapporteur der pauperisme-commissie.

De erfpachtsaanvragen van minvermogensde Europeanen of met dezen gelijkgesteld worden in handen gesteld van de plaatselijke koloniatie-commissie, ten einde van advies te dienen nopens de vraag in hoever en onder welke voorwaarden aan dat verzoek gevolg kan worden gegeven. Deze commissiën verschaffen voorts steun en voorlichting nopens de regeling van het bedrijf, verkrijging der noodige middelen, de bereiding en afzet der verkregen producten, het gebruik van verbruik credieten als anderszins, terwijl naast het bestuur door de colleges ook toezicht zal moeten worden gehouden op de verrulling der op de erfpachters rustende verplichtingen en mededeelingen en voorstellen moeten worden gedaan in 't belang der ontwikkeling van het bedrijf en tot behouding eener goede naleving van de gestelde voorschriften.

Het besluit betreft verder een betere regeling der voorwaarden van uitgifte van gronden voor den kleinen landbouw en de verstreking van voorschotten aan kleine landbouwers.

De kleine landbouwers en belangstellenden, die mede dat in den kleinen landbouw werkelijk een toekomst is voor vele werkzoekenden, kunnen den gouverneur-generaal niet dankbaar genoeg zijn voor dit besluit.

Handel te Soerabaja. Aan de *Loc.* ontleenen we het bericht dat er in den handel van lijnwaden te Soerabaja vooral in den laatste tijd meer leven komt; er vallen hogere prijzen te bedingen voor madapolans en drils, er zou zeker meer omgezet worden, indien de europeesche importhuizen op langer termijn wilden verkoopen. Cambril van zeer gewilde merken, zooals de tjap cent, tjap drie, krik en tjap kapal zijn alleen op een maand krediet verkrijgen. Witte goederen in den regel op drie maanden met prints wordt zoo nauw niet gekeken en ze worden zelfs op zes of zeven maanden krediet verkocht. Er worden dus faciliteiten moeten worden toegestaan, wil men goede zaken doen.

Inlandsche nijverheid. Wij lezen in de *Loc.* van verschillende afdelingshoofden reeds aanvragen ontvangen voor plaatsruimte voor artikelen, ten behoeve van den op den 21 Augustus te Semarang te houden jaarmarkt belooft schitterend te zullen zijn.

Een tentoonstelling van pluimvee zal op den 30 October te Solo worden gehouden; deelnemers moeten zich vóór 1 October bij de regerings-commissie aanmelden. w.i. ook Pangeran Ario Mataram zitting heeft.

Liquidatie der Solovallet-werken. Door de regering is machtiging verleend om met de N. I. te aankoopmaatschappij op haar kosten een onderhandsche eenkomst aanteegaan omtrent de verhuur van het fabrieksterrein voor houtzagen te Glonggong met bijbehorende tuig, en een ander behoorende tot den inventaris der geschorste werken in Solovallet, zoo schrijft mede de *Loc.*

Koffie. Hetzelfde blad schrijft dat het met de particuliere kofficultuur — naar uit Loemadjang wordt geschiedt — nog steeds treurig is gesteld. Niet alleen dat in de laatste jaren verscheidene ondernemingen verlaten zijn geworden, ook de overblijvende hebben het hard te verantwoorden. Waar men eertijds den oogst op duizenden picols reekende moet men zich thans tevreden stellen met eenige honderden. Op de meeste tractementen van de administrateurs en ploije's moet dan ook bezuinigd worden.

Enkele landen beginnen de koffie thans geheel als een cultuur te beschouwen, zeker afgezien van Zuid-Mataram. Een der landen zal zich geheel op de kina-cultuur toeleggen; ook peper zal er worden geplant.

Een ondersteuningsfonds voor postambtenaren. Er worden thans weér pogingen gedaan door de dienstdoende post- en telegraafambtenaar om een fonds te stichten, dat de breed bezoldigde ambtenaren van post- en telegraafdienst in moeilijke dagen kan bijstaan. De ontwerper heeft zich een „hulp- en uitkeeringsfonds“ gedacht, dat, bij overlijden van een lid, aan diens weduwe, kinderen of andere personen, een bepaalde som uitkeert, aan het zelf een kapitaalje verzekert bij ontslag uit den dienst, de nagelaten weduwen en wezen, als die in behoeve van omstandigheden verkeer, zovoel mogelijk geldelijk bijstaan. Ook een voorschotfonds zal er aan verbonden worden.

Voor deze ambtenaren dus — als het plan uitvoerbaar zal blijken — de blijde boodschap, dat er iets nuttigs aan de hand is.

Balangnipa. De besmetverklaring wegens cholera in deze zeepplaats is officieel opgeheven.

Invoering van het landbouw-crediet. De gouverneur De Bie is te Soekabumi geplaatst in verband met de praktische voorbereiding van de invoering van het landbouw-crediet in de Preanger-regentschappen.

Bestuursambtenaren tegen bevolking. In de *N. v. d. v. N. I.* van 10 Augustus j.l. wordt de volgende dacht gevestigd op het *Weekblad voor Indië* No. 15, waarin een zeer belangrijk hoofdartikel voorkomt, van de hand van den controleur B. B. J. E. Jasper. Het is eene doorloopen en felle aanklacht tegen het bestuurs-systeem, dat den tenaer geen tijd laat om zijn plicht te doen.

Wie er meer van weten wil, leze eerstgenoemd blad. Het weekblad voor Indië. Beide bladen liggen op de tafel in het gebouw van Oost en West (Laan van Meester vóór 195).

Rietbranden in Kraksaan. Naar men uit Kraksaan aan het *Soer. Hbl.* schrijft, zijn in drie dagen reeds niet minder dan 33½ bouws riet van de suikerfabriek Phasien verbrand.

Dit feit verdient zeker de aandacht, te meer daar onder den assistent-resident van Gennep — die thans met verlof is — dat enrel door zijn krachtig optreden zoo beperkt werd. Het blad twijfelt er dan ook niet aan of de resident van Pasoroeran zal aan dezen zeer ongewenschten toestand van zaken zijn aandacht willen wijden en het beproefde systeem van Gennep weer in eere herstellen.

Examen in 't javaansch en maleisch voor officieren. Voor het examen in de javaasche taal voor officieren hadden zich 4 kandidaten aangemeld. Geslaagd zijn de kapitein der infanterie C. F. H. Dumont en de luitenant van dat wapen L. F. van Gent. De andere kandidaten trokken zich voor het examen terug, terwijl voor het examen in de maleische taal slaagden de officieren H. Harencarspel, Holle, Philippi, Scheffer, Visser en Visser.

Ambon. De resident van Amboina seinde in de *Weekblad voor Indië* dat de algemeene politieke toestand goed is. De militairen van West-Ceram bereikte zonder actief optreden de afloersche bergnegorij Honitoe en andere negorijen.

De gezondheidstoestand is vrij goed te noemen. Op Amboina Boeroe kwamen enkele gevallen van pokken voor.

Bataklanden. Blijkens de *Sum. post* hebben de kampongs Teran, Batoe Karang en Kwala den oorlog verklaard aan kampong Lingga, omdat de sibajak van Lingga geweerd

Sunstsalon

W. H. Idzerda

31 Laan van Meerdervoort 31

DEN HAAG

Tentoonstelling Fotografieën

dagelijks geopend van 10-4 uur

Portretten

uitsluitend uitgevoerd in onveranderlijken

kool- en gomdruk

Batavia, zetel van den Landvoogd. Het *N. v. d. D. v. N. I.* bepleit het verblijf van den gouverneur-generaal te Batavia en een verhuizing van de algemeene secretarie naar die plaats, met een gelijktijdige inkrimping van dat lichaam. Door zijn zetel te Batavia te vestigen zou de G.-G. dagelijks met de hoofden der departementen kunnen confereeren, waardoor zijn conferentiën met den raad van Indië zouden

heeft om deel te nemen aan een complot tegen Pa Palita te Kaban Djahé, van wien men het nog steeds niet zettende kan, dat hij *sabat* is met het gouvernement. Het schijnt dat tegen Pa Palita en tegen Pa Malga vooral naar aanleiding van de door hen aan het gouvernement bewezen diensten ten tijde van de aanwezigheid onzer troepen op de Hoogvlakte verbittering is ontstaan.

Tentoonstelling van inlandsche nijverheid. Dit jaar zou te Batavia een proef genomen worden bij gelegenheid van Koningin's verjaardag met een tentoonstelling van in Indië vervaardigde voorwerpen, die, onder de auspiciën van „Oost en West“ van 22 Augustus tot 3 September zou duren.

Intensieve sawahbewerking. In de *Javabode* wordt melding gemaakt van iemand, die uit Europa werktuigen bestelde om zijn sawahs, in de buurt van Padang Sidempoean intensiever te bewerken. Het resultaat van het overmoedige streven van dezen klein-landbouwer is dat hij thans 72 pikols padi heeft geoogst van een even groote uitgestrektheid, als waarvan zijn inlandsche buren niet meer halen dan 18 à 22 pikols.

Koeli-passen. Wegens het geknoei, dat daarmede alweer plaats heeft, heeft de resident van Semarang voor koelies, bestemd voor de buitenbezittingen, de passen afgeschafte, die zij moesten meebrengen van de plaats hunner herkomst.

De gouverneur van Celebes en onderhoorigheden. De heer C. A. Kroesem, deelde aan het *Soer. Hbl.* mede in antwoord op diens informatie, dat hij waarschijnlijk in 1906 met pensioen zou gaan.

Tripang. Aangezien tripangvangst een tak van bestaan maakt van vele visschers en wellicht in de toekomst een artikel zou kunnen worden om te belasten met uitvoerrecht, vond P. D. het niet ondienstig in het *Fakblad* daarover datgene te vermelden wat hem daarvan in zijn vijfjarigen werkkring daarvan bekend is.

De uitvoer van tripang bedroeg in 1902 36603 en in 1903 22666 kilo's tw. naar Singapore. De jaarlijkse uitvoer op 550 pikols stellende tegen een gemiddelde waarde f 50 per pikol, zou dit een bedrag van f 27500 vertegenwoordigen.

Djakakarta. De resident alhier heeft reeds de nodige instructiën ontvangen ter voorbereiding van den gemeenteraad. Uit 's lands middelen zullen f 60.000 ter beschikking van den gemeenteraad worden gesteld, schrijft de *Mataram*.

Ons gezag in de Gajoelanden. Aan de *Del. Ort.* ontlenen wij het bericht dat door den wd. civielen gezaghebber in de Gajoelanden de landstrecken Tampoen en Djerne reeds zijn geregistreerd, terwijl weldra de registratie zal volgen van de landstrecken Serboes Djadi en Pinding Oeng. De uitvoer van karbonen, wier teelt een der hoofdbronnen van inkomsten der bevolking vormt, is vrijgesteld. De bewoners van Lingga worden om hun vijandige houding gestraft met verbod van karbowenuitvoer.

De atjehsche hoofden Toengkoë di Paja-Bakoeng, Toengkoë di Barat Mohammed, Dia Toengkoë Hoesin Oleë Gadjaja, Lada Lingga en pengoele Gending zijn uitgeweken naar Samar Kilaug, waar zij zich op het oogenblik veilig rekenen.

RECLAMES.

Abonnement geldig in

BERLITZ

meer dan 170 steden

SCHOOL

ALLEEN

Noordeinde 119 a

Gewaarschuwd wordt tegen arglistige nabootsing.

ALLE MODERNE

TALEN

Onderwijs Vertalingen

West-Indische Berichten.

Suriname. Nu 't met den grooten landbouw zoo belangrijk gesteld is en geen of zoo goed als geen nieuwe immigranten in de kolonie komen, vreesde de *Nieuwe Surin.* dat er geen gegadigden zullen zijn, wanneer men kan beginnen het uitgeven der gronden van den Saramaccapolder. Het blad geeft daarom in overweging een proef te nemen met kolonisatie van luitjes van Barbados, en zou zelfs willen, dat het bestuur de kosten dier proef voor zijne rekening zou nemen. Voordat de kolonie er evenwel toe zou overgaan, met toestemming van het opperbeestuur, haar geld te gebruiken om nog meer british subjects binnen te halen, zou er nu reeds zijn, ligt het zeker veel eer op haren weg om een ernstige proef te nemen met javaansche kolonisatie, dan den geest als door den heer Morren en anderen werd aangegeven.

Wij ontleenden onlangs aan de surinaamsche bladen het bericht, dat door den dienst der Koloniale Vaartuigen en de geregelde verbinding tusschen Paramaribo en Cayenne, in de samenstelling met de bestaande lijn Paramaribo-Demerara zou worden in het leven geroepen. Het schijnt evenwel nog niet een plan in wording te zijn, dat bij vorengenoemd blad niet in den smaak valt, wijl in de kolonie zelve nog zoveel te doen valt ter verbetering van de communicatie.

Onze *West* is beter over het plannetje te spreken en schrijft daaromtrent het volgende:

„Nu stellen wij ons voor, dat een eventuele verbinding met Cayenne onzen handel ten goede zou komen. Het is bekend, dat Cayenne vrij wat goederen betreft van Demerara en Barbados. Dank zij de goede verbindingen met New-York, Suriname thans in staat als concurrent op te treden en niet het niet te optimistisch, te verwachten dat bij het tot stand komen van een stoomvaartdienst Paramaribo-Cayenne een deel van den handel met genoemde engelsche koloniën zal worden verplaatst.

Nog een ander voorbeeld, dat een verbinding met Cayenne onze kolonie ten goede zou komen, levert het volgende: Over eenigen tijd zal in Cayenne, voor den bouw of voor het verbouwen van een steiger, een beduidende hoeveelheid steen noodig zijn, waarvan de levering openbaar zal worden aangebesteed. Ook in Suriname is de aandacht op deze levering gevestigd en het ligt voor de hand dat onze kolonie, bij het naastbijgelegen, het gemakkelijkst het hout zou kunnen leveren, tenzij de verzending bezwaar oplevert. De fransche stoomboot schijnt zich voor dit vervoer minder goed te leenen.

De eigen stoomverbinding zou daarvoor als aangewezen zijn. In ieder geval schijnt te mogen worden aangenomen dat het vervoer naar Cayenne niet onbeduidend zou zijn. Het blad raadt dan ook aan met bedoelde verbinding een proef te nemen, ook in het belang van Albina.

Door den gouverneur is bij de Koloniale Staten eene voordracht ingediend tot regeling van de heffing en vermindering van een bijdrage van de eigenaren van gronden in den Saramaccapolder.

Hiermede worden verstaan de gronden, gelegen binnen de omliggende van de terreinen langs het Saramaccapolder van de Wanica, zoals die zal plaats hebben krachtens de verordening van 18 Juni 1904 betreffende bedoelde omliggende.

De bijdrage is niet verschuldigd voor eene oppervlakte van 285 hectaren van de plantage Uitkijk gedurende den

tijd dat, ter beoordeeling van den chef van het bouwdepartement, de voorpolder van deze plantage langs de Saramacca rivier en de daarop loozende sluizen in goeden toestand worden gehouden.

De bijdrage bedraagt jaarlijks f 2.50 per hectare, met dien verstande dat zij over het eerste jaar slechts over $\frac{1}{10}$ der oppervlakte is verschuldigd. Over ieder volgend jaar is de bijdrage over $\frac{1}{10}$ meer verschuldigd, tot dat zij na verloop van 10 jaren over de geheele oppervlakte geheven wordt.

Naar de *Surinamer* vernam, zou binnenkort den Koloniale Staten een verordening worden aangeboden tot nadere wijziging der verordening op de geenekundige belasting, die naar men weet, in de huidige omstandigheden zwaar op de planters drukt.

Den 24en Augustus 11. werd de directeur der koloniale spoorwegen. Jhr. van Reigersberg Versluys, wegens beleediging van notaris Cabell tot f 25 boete subs. 3 dagen veroordeeld. De kantonrechter overwoog dat de, door den heer Versluys langs telefonischen weg aan notaris Cabell toegevoegde uitdrukkingen voor dezen een beleediging inhielden.

Bij het vele goede, wat in den laatsten tijd tot stand komt, valt op één punt in de kolonie nog een betreurenswaardige achterlijkheid op te merken, meent *Onze West*. Het betreft de bescherming van dieren.

De wijze waarop, vooral bij het vervoeren van vee, met de beesten wordt omgesprongen, is werkelijk ongoederd.

En hadden de dieren alleen door ruwheid of onvoorzichtigheid te lijden, het zou, hoewel steeds afkeurenswaardig, nog half kwaad zijn. Maar — het is treurig, dit te moeten constateeren — ook opzettelijke, verrijnde wredeheden komen vaak in 't spel.

Het is een gewoon verschijnsel, de vervoerders van het vee met wilde kreten de beesten te zien opjagen, alleen om het genoeg te hebben door een plotselinge ruk aan de kruiselsing vastgebonden pooten, de arme dieren voorover te doen storten, waardoor kneuzingen aan de knieën ontstaan.

Het maken van een lus om de horens voor het vervoer van vee, is alleszins geoorloofd, mits een vaste lus wordt aangelegd. Gewoonlijk geschiedt echter het tegendeel. Er worden losse lussen aangelegd, die onder het loopen steeds strakker worden aangehaald, zoodat niet zelden kneuzingen en bloedingen ontstaan.

Nog ergerlijker is het te zien, dat soms de begeleiders uit pure kwaadaardigheid den staart van een beest omkrullen, zoodat deze op verschillende plaatsen gebroken wordt, wat een verschrikkelijke pijn moet veroorzaken. Men heeft zelfs vervoerders in den staart zien bijten van de beesten die zij begeleiden. Ook gebeurt het wel dat de dieren met gescheurde ooren het abattoir bereiken.

Dit zijn slechts enkele staaltjes van de wredeheden die dagelijks bij het vervoer van vee plaats vinden.

Minder erg, maar toch ergerlijk, is de manier waarop wordt omgegaan met trekdieren.

Alle wettelijke voorschriften en politietoezicht ten spijt, schijnt het zwaar laden van wagens vaak niet te kunnen worden voorkomen. Waarschijnlijk echter, is niet zoozeer het te zwaar laden, dan wel het verkeerd verdeelen van den last, de oorzaak van veel leed der dieren. Is de last te veel naar voren geplaatst, dan ziet men het beest moeizaam, met een diepe bocht in den rug, zich voortlepen. Of, erger nog, het dier valt herhaaldelijk op de knieën, tot groote woede van den voorman, die met huide kreten en stokslagen het beest tot voortgaan aanzet, zonder blijkbaar zich rekenschap te geven van de oorzaak van het vallen.

Er is bijna geen ezel in de stad, zonder wonden op den rug. Deze zijn meestal een gevolg van onoordeelkundige behandeling, verkeerd zadelen, tuigen, enz. Medicijn of verpleging echter, zijn woorden die in de vocabulaire van de voelieden niet voorkomen. Het beest blijft op zijn gewonden rug het zadel torschen. De eenige behandeling bestaat hierin, dat op de afzichtelijke open plekken een zak geleid wordt. Erkend moet worden, dat de politie dikwijls karren in beslag neemt van voelieden met gewonde ezels. Die karren blijven dan op het bureau, tot de eigenaar kan toonen dat de ezel genezen is. Of de maatregel voldoet weet het blad niet. Men wil beweren dat de betrokken karrelieden wel eens den ezel van hun buurman leenen om aan de politie te toonen.

Naast het zichtbare leed van de beesten, heeft men nog gevallen waarin het lijden meer verborgen blijft. Zoo loopen er heel wat dieren rond met abnormale hoeven, waarop in 't geheel niet gelet wordt. Het loopen op krom gegroefde hoeven (een gevolg van ontsteking of spiercontractie) is voor de beesten uiterst pijnlijk en dikwijls oorzaak van rotstraal.

Ook dient de vraag gesteld of voor voldoende drinkwater gezorgd wordt. 't Blad betwijfelt het sterk. Het is overtuigd dat de beesten die zoo hard moeten werken, bovendien vaak door ondragelijken dorst gekweld worden.

Zoo zou dus de vereeniging in vele opzichten zieh nuttig kunnen maken.

Onze *West* zou een poging wagen, om het initiatief tot oprichting eener vereeniging tot bescherming van dieren uit te lokken, en noodig daarom ieder die sympathie voelt voor het denkbeeld uit, om aan de redactie van dit blad een kaartje te zenden.

Bleek voldoende instemming met het plan te bestaan, dan zou willocht een comité kunnen worden gevormd, tot voorbereiding van verdere stappen om tot verwezenlijking van het doel te geraken.

DE NIEUW-GUINEA-EXPEDITIE.

In de jongst verschenen Aflevering van het Tijdschrift van het Koninklijk Aardrijkskundig Genootschap komt een artikel voor van den voorzitter dier wetenschappelijke inrichting, den heer J. W. Yeerman, over hetgeen tot nu door den heer R. Posthumus Meyjes is verricht tot voorbereiding der Nieuw-Guinea-Expeditie.

Wij vestigen de aandacht van het publiek op dit artikel en op de belangrijke onderneming, die door initiatief van het Genootschap tot stand kwam.

Vóór zijne reis naar Indië in Februari en Maart 1904 had de heer P. M. te Florence eene samenkomst met eenige geleerden en Nieuw-Guinea-reizigers, met wie hij zijne plannen besprak.

In de Sabang-baai ontving hij door bemiddeling van kapt. Colyn de instemming van den Gouverneur van *Heuts* om voor de veiligheid der wetenschappelijke expeditie eene brigade (20) maréchaussées af te staan.

Te Batavia, waar de heer Jonckheer reeds veel had voorbereid, werden op eene audientie bij den Gouverneur-Generaal de Buitenzorg de plannen nader uiteengezet en het noodige den 26 Maart per request schriftelijk aangevraagd, waarop spoedig een gunstig besluit volgde.

Den 5en April werd tot het doen van een voor-onderzoek de reis naar Merauke aanvaard, waar na aankomst met de „Lombok“ eerst de kust in de buurt van Kaap Valsch werd verkend en daarna Thursday-eiland bezocht. Van die tochten en van zijne verdere plannen gaf de heer P. M. in verschillende brieven een zeer onderhoudend verslag.

Van alle kanten wordt tot het doen slagen der expeditie volkomen medewerking ondervonden.

Van Vreemde Koloniën.

Uit den Bismarck-archipel. Een waar bloedbad hebben de inboorlingen van het Gazelle-schiereiland op Nieuw-Pommeren, niet ver van de hoofdstad der kolonie, Herbertshöhe, onder de paters en zusters der katholieke

zendingstations in de Baining-bergen aangericht. Niet minder dan tien Europeanen, waaronder de Hollanders Rutten, Plaschaert en Schellekens en vijf deutsche zusters werden op gruwelijke wijze om 't leven gebracht. Onmiddellijk is de gewapende politie van Herbertshöhe er op uit gezonden om de schuldigen te straffen; 15 dezer of die er voor werden aangezien werden doodgeschoten en 21 gevangens genomen. De rust moet nu, volgens officieele kennisgeving van den gouverneur Hahl weer volmaakt hersteld zijn in de Baining-bergen.

Met 't oog hierop ontleenen we aan de jongste *Deutsche Kol. Zeit.* de volgende beschouwingen over den toestand in den Bismarck-archipel:

„In de deutsche koloniën in de Zuidzee (Samoa uitgezonderd) zijn van af het oogenblik der eerste inbezittingen misdaden van de zijde der eiland-bewoners te melden geweest. Er zijn daar Engelschen, Duitschers doch meerendeels inboorlingen der Salomo-eilanden, in het gevolg van handelaren, vermoord geworden, hetgeen tal van straftochten ten gevolge had. De meeste gevallen kwamen in den Bismarck-archipel voor en de roep, die van de bewoners dier eilanden uitgaat, is derhalve een zoo slecht mogelijk en toch heeft menig handelaar jaren lang onder hen geleefd, zonder door hen te worden lastig gevallen. In het algemeen krijgt men den indruk dat in vele gevallen onvoorzichtigheid en zorgeloosheid, te voorschijn geroepen door 'n al te groot vertrouwen, dat op zijne beurt uit onbekendheid met het karakter van den inboorling voortvloeit, de feiten hebben in de hand gewerkt.

De handelaar tracht natuurlijk, in ruil voor zijn artikelen zooveel producten te krijgen als mogelijk is. Maar wie in de Zuidzee handel gedreven heeft, weet hoe spoedig het daarbij tot onberekenbare geschillen komen kan, die licht slecht afloopen. Er is daartoe niet eens de poging om den inboorling te bedriegen noodig. Moord is ook volgens de begrippen der Melanesiërs geen bijzonder misdrijf, terwijl een, naar onze begrippen onbeduidend voorval, door een blanke te voorschijn geroepen, in de oogen der inboorlingen eene, met den dood te straffen of den dood ten gevolge hebbende *taboe*-belediging zijn kan, die eene boete eischt, om hare gevolgen voor den inboorling te doen uitblijven. Dat deze daartoe 'n geschikt oogenblik afwacht, kan ons niet verwonderen.

Is nu door de inboorlingen een moord begaan, dan moeten dezen daarvoor boeten, al hebben ze zich, naar hunne begrippen, niet aan een misdadig schuldig gemaakt. Maar de boete moet evenredig zijn aan de aanleiding tot de daad. Zijn nu de straftochten de juiste middelen daartoe? „Ja,“ meent het deutsch-koloniale blad, „mits de uitkomst deze is, dat de dader of daders gevat en aan het gerecht overgeleverd worden.“

Daar echter, met de voorhanden gebrekkige bestuursmiddelen van zulk een uitkomst geen sprake kan zijn, besluit 't blad zijne beschouwingen als volgt:

„Wij moeten vreezen, dat wanneer niet spoedig andere maatregelen tot bescherming der blanken getroffen worden, maar nog steeds aan de straftochten een afschrikkende uitwerking wordt toegeschreven, de ontvolking van den Bismarck-archipel steeds grooter afmetingen zal aannemen, zoodat ten slotte het voor ons meest waardevolle menschen-materiaal geheel dreigt verloren te gaan. Alleen wanneer wij deze inboorlingen langs vreedzamen weg trachten te bereiken, kunnen wij hun behoud verzekeren; daartoe behoort evenwel een grooter aantal vaste stations, waarin de handelaar steun vindt, van waar uit de inboorling beschaafd, beiden echter gecontroleerd kunnen worden. Straftochten hebben tot nu toe niets uitgericht en zullen ook in den vervolge geen nut afwerpen, doch nadeelig werken.“

Bij deze beschouwingen werd blijkbaar uitgegaan van de onderstelling, dat 't hoofdzakelijk handelaars en de, hun vergezellende lieden zijn, welke als slachtoffers vallen van de zonderlinge begrippen der Bismarck-eilandbewoners. De jongste moord op groote schaal, gericht ook tegen blanke vrouwen, van wie de moordenaars zeker niets anders dan zelfopofferende naastenliefde zullen hebben ondervonden, bewijst weer eens te meer hoe de uiterste voorzichtigheid moet worden betracht bij het proces der beschaving van de halfwilde of nog geheel wilde volkstemmen in Melanesië.

De enquête in den Congo-staat. Naar aanleiding van de aanvallen, die van engelsche zijde nog steeds tegen het bestuur van den Congo-staat worden gericht, heeft de regering van dien staat besloten eene commissie van enquête te benoemen, waarvan de heeren Edmond Janssens, advocaat-generaal aan het belgisch hof van cassatie, baron Nisco, waarnemend voorzitter van het hof van appel te Boma en Dr. Schumacher, hoofd van de rechterlijke macht, in het zwitsersche kanton Luzern, resp. als voorzitter en leden deel uit maken. Secretaris is de substituit van den procureur des konings te Antwerpen, Denys. Als tolk fungeert de heer Grégoire, doctor in de letteren en wijsbegeerte, terwijl Dr. Dupont, een welbekende persoonlijkheid in koloniaal-afrikaansche kringen als geneesheer aan de commissie is toegevoegd.

De commissie is den 8en dezer aan boord van de „Philippeville“ uit Antwerpen naar Boma vertrokken.

Het officieel orgaan van den Congo-staat bevatte laatstelijk den tekst der, aan de commissie gegeven instructie. Het betrekkelijk schrijven van den secretaris-generaal voor buitenlandsche zaken, ridder de Cuvelier, gericht aan voorzitter en leden der commissie, luidt als volgt:

„Ik heb de eer U het decreet van den 23en Juli 1904 te doen toekomen, waarbij een commissie van enquête werd ingesteld en U als leden dier commissie zijn aangewezen.

Het gouvernement heeft der commissie geen andere instructiën te geven dan deze, al hare krachten te wijden aan het, aan 't daglicht brengen van de volle waarheid. Te dien einde laat het haar de volle vrijheid, hare zelfstandigheid en haar initiatief.

Het decreet van den 23en Juli 11. heeft, door aan de leden der commissie de bevoegdheid te verleenen, bij de wet toegekend aan de officieren van het openbaar ministerie, hun een onbegrensde macht gegeven tot het hooren van alle mogelijke getuigen. De commissie zal dus niet alleen de getuigen kunnen hooren, die zij voor zich laat verschijnen, maar ook diegenen, die eigenbeweging zich daartoe bij haar zullen melden. Anderzijds heeft de commissie het in hare macht om onwillige getuigen te dwingen voor haar te verschijnen.

Het gouvernement stelt der commissie geen grenzen, noch wat het veld harer werkzaamheden aangaat, noch wat betreft den duur van haar mandaat. Zij zal het onderzoek houden, waar ze dit noodig acht, en dat wel zoolang als 't haar noodig voorkomt. Haar eenige zorg zal zij de noodige inlichtingen in te winnen, om zich een oordeel te kunnen vormen.

Maatregelen van wetgeving zijn uitgeschreven, opdat de getuigenissen voor de commissie kunnen worden afgelegd in alle oprechtheid en zonder vrees voor eigen veiligheid. De bepalingen op valsche getuigenis en omkoopning van getuigen in het Strafwetboek vermeld, zijn van toepassing verklaard op de procedure voor de commissie van enquête; maar tevens wordt met straf bedreigd een iegelijk die zich aan persoon of goederen der getuigen vergrijpt. Bijzondere voorschriften zullen aan het parket worden gegeven met het oog op eventuele overtredingen in bedoelde opzichten, die zich tijdens het onderzoek mochten voordoen, opdat deze ter onmiddellijke berechtiging aan de rechtbanken kunnen worden overgedragen. De commissie zal er op toezien, dat aan de maatregelen van wetgeving, waardoor de waarheid der getuigenissen en de veiligheid der getuigen moet worden verzekerd, de grootst mogelijke openbaarheid wordt gegeven.

De commissie zal, bij deze gevoegd, te harer voorlichting, een dossier van inlichtingen vinden, betrekking hebbende

op het onderwerp harer zending.“

In Engeland, nl. in belanghebbende engelsch-commercieele kringen, heeft men het niet erg op deze commissie begrepen, en zelfs een brusselsch blad, liet zich verleiden tot de opmerking, dat de commissie een willig werktuig zou blijken in handen van het bestuur van den Congo-staat.

De instructiën aan de commissie gegeven, doen echter o. i. het beste verwachten van hare werkzaamheden, in dien zin nl. dat zij de waarheid en niets dan de waarheid geven zal.

Dit kan niet gezegd worden van de lieden, van wie de aanvallen op den Congo-staat uitgingen. Burrows bleek 'n leugenaar, consul Casemet bleef bezijden de waarheid, de zendingeling Campbell, een der laatste getuigen à charge van den staat, werd door den Hongaar Torday in de *Times* van grove leugens overtuigd, en om nu nog 'n staaltje te geven van het optreden der engelsche zendingen in deze laster-campagne nog dit.

Toen de commissie van enquête nauwelijks benoemd was, vroegen de zendingen van de Congo-Bolobo-Mission om vóór haar vertrek door haar te worden gehoord. Blijkbaar was op 'n onkenkend antwoord gerekend, om uit die weigering munt te slaan. Maar de commissie liet weten dat allen van bedoelde zending, die zulks verlangden, onmiddellijk door haar zouden worden gehoord, waarop de lieden der Congo-Bolobo-Mission verklaarden, dat zij er van afzagen om te getuigen.

Stoomvaart. Zoals wij reeds mededeelden, bestond het voornemen om de „Compagnie nationale de navigation de Marseille“, een der drie nog bestaande diensten tusschen Frankrijk en Indo-China te doen opgaan in de „Compagnie des Messageries Maritimes“. In de jongste algemeene vergadering van aandeelhouders in eerstgenoemde Maatschappij is aldus besloten. Met algemeene stemmen is het voorstel goedgekeurd om de vloot, bestaande uit de vijf groote voor troepenvervoer ingerichte booten „Cao Bang“, „Cholon“, „Chodoc“, „Colombo“ en „Cachar“ te verkoopen aan de „Messageries Maritimes“, die door deze aanwinst, gevoegd bij de, onlangs van de „Est asiatique français“ overgenomen vier laadbooten, over een vloot zal beschikken, welke haar in staat zal stellen gevolg te geven aan hare plannen, welke ook betrekking hebben op onze koloniën.

Het is dus te verwachten, dat wij weldra iets meer zullen hooren van de nieuwe lijn, Saigon-Batavia-Sydney-Noemae, welke reeds eenige maanden te voren in de fransch koloniale bladen werd aangekondigd.

Decentralisatie. Nu bij de ontwerp-begroting voor 1905 gerekend is op de instelling van gemeenteraden te Batavia, Meester Cornelis en Buitenzorg, is het volgende bericht uit Indo-China niet van belang blout.

Bij besluit van den gouverneur-generaal van Indo-China van den 19en 11. is bepaald:

Ten eerste. De aanamitische of chinese leden van de gemeenteraden te Hanoi en Haiphong zullen in den vervolge niet mogen deelnemen aan de stemmingen voor de benoeming van adjuncten, leden van gemeentelijke commissiën en van provinciale commissiën voor de kolonie Tongkin.

Ten tweede. Den resident van Tongkin wordt de uitvoering van dit besluit opgedragen.

Deze beschikking schijnt te zijn genomen op verzoek van de fransche leden der beide genoemde gemeenteraden, die haar reeds geruimen tijd op hun verlangenslijstje hadden geplaatst.

Het besluit werd door verscheidene parijische bladen in ongunstigen zin gecommentarieerd, met verwijzing naar het feit, dat de inboorlingen het meeste bijdragen om de gemeentekassen te voeden.

De *Dépêche Coloniale* zet zich vierkant tegen deze meeningen en verklaart, zonder verder te verwijzen bij de wijze, waarop de inboorlingen hun recht van stemmen op vatten en in toepassing brengen, er op aan te dringen, dat den inlandschen gemeenteraadsleden nooit anders dan 'n raadgevende stem worde toegekend.

De districts-rechter in Engelsch-Indië. Te oordeelen naar hetgeen de *Times* er van zegt, is het ambt van districts-rechter, zooveel als landraad-voorzitter in ons Indië nu niet een van de aanlokkelijkste in Engelsch-Indië.

Wanneer wij, schrijft het blad, het gewone leven van onze districts-rechters nagaan, dan moeten wij ons gelukwenschen dat er nog zooveel onder hen gevonden worden, beleefd, geduldig en vertrouwende in den mensch; en wanneer wij hunne werkzaamheden en wat er zoo al bij komt vergelijk met die der ambtenaren van het binnenlandsch bestuur, dan moeten we ons verbazen hoe iemand er toe komt zich aan de rechterlijke loopbaan in Indië te wijden. Den heeledag in een warme en dikwijls slecht-geventileerde raadzaal te zitten luisteren naar de heesche welsprekendheid van den pleiter, de waarde van gefabriceerd getuigenbewijs te wegen, te weten dat voor een Indiër niets onmogelijk is, wanneer hij voor het gerecht verschijnt, altijd op zijne hoede te zijn tegen de goed in elkaar gezette potie-complotten, is er niet op berekend, om van den mensch een optimist te maken. De atmosfeer van de indische rechtbanken is eene kunstmatige en slecht. De Indiër is in zijn eigen dorp, te midden van den landelijken eenvoud, over het geheel waar en oprecht; maar wanneer hij door den kring van schurken en jakhalzen, die om onze rechtbanken loeren, is voorbijgegaan en de rechtzaal betreedt, doet hij hetzelfde wat anderen doen, en doet vrijelijk en dikwijls volmaakt onnoodig 'n valschen eed. Kortom, de districts-rechter ziet den Indiër niet van de beste zijde, en dat kan in strafzaken en verdere rechtszendingen tot minder goede gevolgen leiden.

Vroeger werden ambtenaren van het binnenlandsch bestuur dikwerf met rechterlijke betrekkingen bekleed, en gingen omgekeerd rechterlijke ambtenaren over bij den administratieve dienst. Dit had zijne goede zijde wijl aldus rechters zoowel als bestuursambtenaren een meer algemeen kijk op de zaken, tot hun ressort behoorende, kregen.

In den lateren tijd is er in Engelsch-Indië een streven om te specialiseeren, zoodat de rechterlijke macht daar nu ook een afzonderlijke dienst uitmaakt.

Bevorderlijk aan de eendracht schijnt dit niet te zijn geweest, want, 'tis de *Times*, die we weer citeren:

„Het doel van het gouvernement moest wezen een eensgezind korps bestuurs- en rechterlijke ambtenaren te hebben, allen tevreden, ijverig en onafhankelijk hun werk doende, en alle pogingen zouden in het werk moeten worden gesteld, om te voorkomen, dat deze beide takken van dienst zich tot elkaar vijandige kampen vormen. Er is een gevaar in het steeds aangroeiend gevoel onder de rechters, dat de reden van hun bestaan is het arbitrair optreden der bestuursambtenaren tegen te gaan, en evenzeer is het te betreuren dat sommige bestuursambtenaren de overtuiging hebben, dat de grootste zorg der rechters is de politie te wantrouwen en de bestuursambtenaren lastig te vallen.“

Boekbespreking.

Het Groepbestuur in Ned.-O.-Indië van het *Algemeen Nederlandsch Verbond* schreef in 1903 eene prijsvraag uit voor geschikte leesboekjes als lektuur: 1o. voor Indo-Europeesche kinderen, 2o. voor Inlanders.

Naar men ons mededeelt, werd voor het laatste gedeelte een tweede prijs toegekend aan mejuffrouw A. M. Gerth van Wijk te 's-Gravenhage voor haar onder den pseudoniem *Emira* geschreven boekje: „De jeugd van Djimin“.

Daar wij de intelligente fingevoelige schrijfster die in 1898 een zoo werkzaam deel nam aan de Oost-Indische rubriek der tentoonstelling van vrouwenarbeid en die dadelijk bij de oprichting lid werd onzer Vereeniging, kennen als een belangstellende en oprechte vriendin van den Inlander, zijn we verlangend met haar werk kennis te maken.

ADVERTENTIËN.

Alle Hygienische Artikelen N.M.

zoewel voor Heeren als Dames, steeds, ook de nieuwste, in grootste sorteering voorhanden. Geill. prijscourant 10 cents. Geill. brochure 70 cents franco.

Fransche Breukbanden zonder Veer

nooit pijnlijk in het dragen en toch absoluut betrouwbaar. Aanbevolen door tal van Specialiteiten en Artsen f2.50 enkel, f5.— dubbel. „De nieuwe breukband” syst. Dr DUPUIS te Parijs, zonder veer langs rug en heupen, reguleerbaar, knelling en schaving vermeden, prijs f5.— dubbel f10.— Naar buiten met 15 cents verhooging na ontv. van postw. of onder rembours.

„Sanitas”, Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Intere. 1976.

Voor elke afwijking van den normalen haargroei wende men zich om **kosteloos advies** tot den Hofkapper

Justman Jacob

Korte Poten 40, 's-Gravenhage.

In het Restaurant van **Oost en West,**

Laan van Meerdervoort 195,

zijn aanwezig of worden orders aangenomen op: al mijn Spaansche, Portugeesche en Madeira-Wijnen, diverse Vermouth's Frat. Cora, Champagnes, Cognacs, Rum en Dewar's Whiskies.

Vraagt Prijscouranten.

Plaats 24.

C. L. DROSSAERS.

OUDE en INDISCHE BRILLANTEN

worden tegen marktprijs ingekocht door

N. BLOM,

in Goud, Zilver en Edelgesteenten, Amsterdam, N. Heerengracht 9.

Eduard Pelger,

MAGAZIJN VAN HEERENHOEDEN en PELTERIJEN Prinsstraat 39, 's-GRAVENHAGE.

Complete Meubeleering

van HUIZEN tegen aannemelijke conditiën. Adres A. MOJET, van Brakelstraat 68.

TE HUUR:

het geheel nieuw gerestaureerd HUIS, Prins Hendrikplein no. 9.

Te bevragen Jacob van der Doesstraat 56.

P. Happel Jr.

CUISINIER.

v. Kinsbergenstraat 85d, DEN HAAG.

Uitzending van Diners. Koude en warme Schotels.

„Pension L. SMISSAERT”

Reinkenstraat 46, 'S-GRAVENHAGE.

GIDS

VOOR

Repatriëerenden,

Gratis aanbieding van de Haagse Uitgevers-Mij,

„HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG” Haagpoort 4.

Deze gids wordt in de onderstaande hotels gratis aan de repatriëerenden aangeboden:

Hôtel des Indes, Batavia.

Grand Hôtel „Java” „

Hôtel „Ort” „

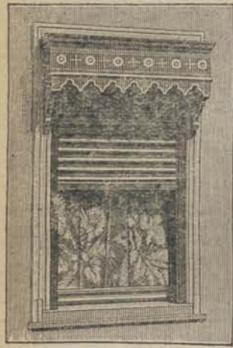
„ Du Pavillon, Samarang.

„ Kotabang-Genteng, Soerabaja.

„ Simpang, Soerabaja.

Oranje Hôtel, Padang.

Vraag prospectussen voor advertentiën.

HEINEKEN'S

(Oudste) Glazenwasscherij Stoom Jaloezieën- en Rolluikenfabriek. Driehoekjes 3, voorh. Wagenstraat 39a, Den Haag.

Telefoonnummer 2478.

Amsterdam, v. d. Helststraat 1.

Utrecht, Potterstraat 20.

Hilversum. Arnhem. Nijmegen.

Koopen of verkoopen, huren en verhuren

van HUIZEN, VILLA'S, BOUWGRONDEN

FALKENBURG en Co.

Bureaux voor Bouwkunde, Handel en Verzekering.

DENNENWEG 64, — 's Gravenhage.

Toezending Woninggids gratis.

Registers voor PENSIONS ten Kantore ter inzage.

Ook ligt deze gids op de informatiebureaux der Vereeniging „OOST en WEST” te 's-GRAVENHAGE en te WELTEVREDE ter beschikking van belangstellenden.

Onze beroemde Santal Parelen

genezen snel en zeker alle Nier- en Blaasaandoeningen, pijnlijke, moeielijke en bloederige urinelooszing en Geheime Ziekten, zoewel nieuwe als verouderde bij mannen en vrouwen. Enorm gebruik. Ontelbare aanbevelingen. Prijs per flacon f 1.20, fr. p. p. f 1.30. Uitsluitend verkrijgbaar bij:

„Sanitas”, Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Intere. 1976.

's-Gravenhaagsche Crediet-vereeniging en Depositokas Den Haag. — Buitenhof 46.

Waarborgkapitaal en Reserve f 400.000.

Directie:

Mr. I. B. VAN BERCKEL. — J. L. DIETZ.

Commissiehandel in Effecten en Coupons. Credieten tegen persoonlijk of zakelijk onderpand. Verhuurt Safes in den brandvrijen kelder. Plaats gelden à deposito, in chèque-rekening, in de spaarkas.

Correspondent van de Ned. Ind. Es-compto-Maatschappij. Betaalt hare Wissels uit. Fourneert tegen zeer voordelinge koersen Traites op de belangrijke plaatsen in Ned. Indië.

Verstrekt alle gewenschte inlichtingen.

Kantoor tijd 9—3 uur.

Groothertoginnelaan 103.

Deze en volgende week,

telkens van 10—4 uur,

is te zien en over te nemen:

- 6 mah. Kussenstoelen f 16.
- 1 mahonie Kruisvoetfel f 13.
- 1 zwartmarmeren Pendule f 15.
- 1 laken Tafelkleed f 3.
- 1 massief eiken Buffet, met daarbij passende Eettafel en 6 eiken Kruisenstoelen, samen f 82.
- 1 eiken Heeren Cylinderbureau f 55.
- 1 mooie Gaslamp f 3.
- 2 Eng. Ledikanten, beiden f 19.
- 1 tweepers. mah. Waschtabel, met twee complete Stellen f 19.
- 1 massief eiken Ledikant f 30.
- 1 prachtige noten Spiegel f 6.50.
- 1 paar noten Gravures f 5.
- 1 wollen Dekens f 3.
- 1 Italiaansche Tochtdekens f 1.10.
- 1 compleet Eetservies (gaaf) f 21.
- 1 echt Meissener Eetservies, heeft gekost Mark 450, nu f 120.
- 1 eiken Vestibulebank f 13.
- 1 portemanteau gesl. Spiegel f 3.80.
- 1 Piedestal met beeld f 3.
- 6 Japansche kop en schotels f 2.
- 1 bamboes Theetafel, 2 bladen f 6.
- 1 fraai Japansch Tafeltje f 6.
- 1 groot velvet Tafelkleed f 8.
- 1 overbekleede Canapé, 6 rugstoelen, rood trijp en Salontafel f 110.
- 1 drie-pits Gastoel, 5 kranen f 7.
- 1 Axminster Karpet f 13.50.
- 1 im Smyrna Karpet aan weerszijden 't zelfde 3x2 M. f 9.

en nog enkele artikelen.

Alles te zien en over te nemen

deze en volgende week,

van 10—4 uur.

Groothertoginnelaan 103.

Zutphen Vooruit.

Zutphen, gelegen in een gezonde, bosrijke, malaria-vrije omgeving, is bijzonder geschikt voor vestiging van gezinnen die een gezellige, niet te dure woonplaats verlangen. Huren matig. Op het gebied van Tooneel, Concerten, Opera's, Kunst en Wetenschap is er hetzelfde te genieten als in grotere steden, maar veel goedkooper. De plaats is uitstekend voor opleiding van jongelieden. Men heeft er een Gymnasium, H. B. School (beiden ook voor meisjes toegankelijk), Scholen van uitgebreid onderwijs, Meisjesschool, Kunstnijverheidsschool (tekenen, boetseeren, houtsnijden, kunstnaaldenwerk, japonnaaien), Muziekscholen, Taalcursussen, Kookschool, Rijksnormaalscholen, enz.

M. M. F. LUPPES, Voorzitter.

M. G. A. WENNIPS, Secretaris.

Firma H. G. J. L. MEIJNERS.

Effecten- en Algemeen-Assurantie-Kantoor.

's-Gravenhage, Heemskerkstraat 20.

Te Scheveningen

bestaat bij gehuwde lieden gelegenheid tot opvoeding en verzorging van kinderen en jongelieden voor wien verblijf onmiddellijk aan zee onder flink toezicht, alsmede goede scholen (ook middelbare) gewenscht wordt.

Inlichtingen worden gaarne verstrekt door den Alg. Secretaris der Afdeling 's-Gravenhage der Vereeniging OOST en WEST, Laan van Meerdervoort 195 te 's-Gravenhage.

MEDICINALE COGNAC.

2 liter f 3. — of 6 flesschen f 7. —, 12 flesschen f 14. — Franco door Nederland.

Ruim 200 Families alleen te 's-Gravenhage die deze beroemde Fransche Cognac gebruiken.

Enig Importeur voor Nederland.

W. F. NOMAN, Scheveningen.

Hofverancier van H. M. de Koningin Moeder.

Sanitas Mannenhulp.

Pillen van Prof. Dr. Spencer herstellen en voorkomen beslist afdoend abnormaal verlies van levenskracht bij mannen. Prijs per flacon Drie Gulden. Prospectus fr. tegen inzending van 10 c.

Sanitas Vrouwenhulp.

Pillen van Dr. Martin pijnstillend, herstellen den normalen toestand. Uitsluitend echt à f 5. p. flacon, f 5.10 fr. p. p. bij

„Sanitas”, Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Intere. 1976.

„Arnhem” Levensverzekering-Maatschappij „ARNHEM”.

Directie: Th. LIEFRINCK, P. A. BOONE.

Generaal-Inspecteur: C. A. VAN DER HUCHT, te 's-Gravenhage. Inspecteurs: H. N. STAKMAN te 's-Gravenhage; G. O. A. VUNDERINK te Groningen; P. A. BOONE Jr. te Arnhem; J. P. PUNT te Breda.

Bijkantoor te Batavia, Directeur J. WILDEMAN.

Lambert Waterreus, Sumatrastraat 279, b/d Bankastraat, Den Haag. TELEPHOON 1447.

Directe import uit Indië.

Salak - Manga - Pala - Boentjies - Leng - Keng assin Atjar - Rebong - Tjampoeradoek - Koentjie etc. Eend - Kip - Kuiken in Gelei (Poerworedjo) - Guava (Djamboe bidjie) - Geraspte Klapper - Samballans - Manissans - Boemboe - Mie - Goela aren - Roode visch - Klapperolie etc.

CHOCOLADE: Marquis, Cailler, Suchard, Lindt, Gala-Peter, Frey, Tobler, Bendsorp, Blooker en Droste.

BONBONS: Marquis, Cailler, Suchard, Heller, Peter, Courtois, Droste, Bendsorp.

SURPRISES: Poppen in Scheveningsche en Zeeuwsche Kleederdracht van af f 2.50, gevuld.

Drops, Chocolade Büches en Oublieën.

HAAGSCHE HOPJES van NIEUWERKERK.

V^oc A. WIJNMAN, Noordeinde 7, Den Haag.

DEN HAAG.

LEIDEN, Stationsweg 19. **DELT,** 21, Choorstraat. **Gedempte Burgwal 8,** bij de Wagenstraat. **E. v. d. Horst.** NIEUWSTE GARNEERING.

EERSTE MODES.

MAGASIN de SOLDES.

Grootste keuze echte LYONSCHJE ZIJDE in zwart en gekleurd, ook andere kleedingstoffen bijzonder geschikt voor Indië, voor de helft der gewone prijzen.

Alle goederen welke niet naar genoegen zijn, al zijn dezelve ook afgesneden, worden gaarne omgeruild.

Stalen worden op aanvraag franco toegezonden.

STAAT

voor aanvraag van VERLOFSTRACTEMET

VOOR

H.H. INDISCHE AMBTENAREN (officieel model).

Verkrijgbaar bij den uitgever van dit blad, Haagpoort 4.

Prijs 2½ cent.

van Soest en van der Weijde.

Lange Voorhout 23. — Den Haag.

Voeren effectenorders uit op de beurzen te Amsterdam en het Buitenland, incasseeren coupons en dividenden, belasten zich met renteontvangst van kapitalen op het Grootboek, geven en nemen gelden op prolongatie en à deposito, incasseeren verlofstractementen en pensioenen.

Met 1 dag opzegging 2 pct.

Voor 1 maand 2½ „

„ 3 maanden 3 „

Verstreken REISCREDIETBRIEVEN.

Eerste Nederlandsche

Verzekering-Maatschappij op het Leven en tegen Invaliditeit.

Hoofdkantoor 's-Gravenhage, KNEUTERDIJK 11.

Directeuren:

Jhr. Mr. W. SIX, Mr. H. GOEMAN BORGESIOUS en Mr. Dr. W. P. J. BOK.

Adjunct-Directeur: P. DEURINK.

Sluit Levensverzekeringen in alle vormen, Weduwenpensioenen, Studiebeurzen, dadelijk ingaande en uitgestelde Lijfrenten.

Spaar- en Levensverzekeringen zonder geneeskundig onderzoek.

Levensverzekeringen met staking van Premiebetaling bij intredende Invaliditeit.

Invaliditeits-Pensioenen, gecombineerd met ouderdoms-pensioenen.

Bijkantoren te: AMSTERDAM, ROTTERDAM, GRONINGEN, DORDRECHT, BRUSSEL, SOERABAJA en PARAMARIBO.

Zwakke, Onmacht, Uitputting,

Overspanning, Slapeloosheid, Droomen enz. wordt radicaal en spoedig genezen door onze beroemde Amerikaanse Versterkings Pillen. Talrijke attesten en aanbevelingen. Prijs f 2.— per flacon; f 2.10 franco p. p.

Uitsluitend echt verkrijgbaar bij

„Sanitas”, Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Intere. 1976.

Vereeniging „MOEDERLAND EN KOLONIËN”.

Algemeene Vergadering op Donderdag 15 September 1904, van 8 uur in het Zuid-Hollandsch Koffiehuis. De voorzitter opent de zeer talrijke vergadering, heeft de aanwezigen welkom, inzonderheid de vele dames. De voorzitter deelt mede welk aandeel de vereeniging heeft in de met zulk een groot succes bekroonde afzending van den Luit.-General van Heutsz, waartoe hij initiatief van het Bestuur is uitgegaan. Vervolgens wijst de voorzitter op de onderscheiding, vermeld aan het verdienstelijk lid der Vereeniging, Mr. C. van Deventer, door diens benoeming tot Ridder in de Orde van den Nederlandschen Leeuw. Hij stelt voor, dat de genoemde heer de gelukwenschen van de Vereeniging zal overbrengen, waarmede de aanwezigen met levendig applaus instemming betuigen. Daarna brengt de voorzitter onder de aandacht, dat in maand Maart aanstaande de tijd van vier jaren, waaraan het tegenwoordig bestuur zitting heeft, zal verstrekken en alsdan een nieuw bestuur zal moeten worden gekozen. Naar zijn, 's Voorzitters, meening zou het voor de vereeniging de Vereeniging getuigen, indien al de tegenwoordige bestuursleden door anderen konden worden vervangen. Minder wenschelijk acht hij zulks ten aanzien van Secretarissen, die de dagelijkse werkzaamheden behartigen, en die den Vereeniging voortzet, en wiens continuïteit van groot belang is.

De voorzitter, P. H. v. D. KEMP.

toenemende onveiligheid op Java, hare vermoedelijke oorzaken en de middelen tot redres.

Voorzitter gehouden door den Heer P. J. F. van Heutsz in de vergadering van 15 September 1904 der Vereeniging „Moederland en Koloniën”. Het onderwerp, waarvoor ik eenige oogenblikken de welwillende belangstelling durf in te roepen, is een van actueel en groot belang. Wanneer wij hier in Holland de Indische dagbladen en de maandelijksche bloemlezing nagaan uit de Indische tijdschriftartikelen in onze zoo uitnemend geïllustreerde „Indische Gids”, dan blijkt ons voortdurend, dat in Indië op het terrein der openbare veiligheid, in de laatste jaren lang niet zoo veel misdriven, die op Java voorkwamen, droegen. In de laatste jaren is er een meer gecompliceerd karakter dan vroeger. Krijg-, kampak- en ketjoepartijen in gewapende strijd, straatroof in vereeniging door meerdere personen op zelfs klaarlichten dag bedreven — brandstichtingen, moorden op desahoofden en inlandsche ambtenaren — bedreigingen tegen het leven der ambtenaren en hoofden, beschadiging der eigendommen van ingezetenen — ze kwamen in verscheidene streken in de laatste jaren. De Indische bladen spraken van een heerschend terrorisme in Oost-Java — van de Mafia in West-Java — van onrust overal. De voorzitter had in 1902, in de toen door hem bevestigde afdeling Ngawi (1), een getal van 18 ketjoepartijen en 6 moorden — in 1903 van 5 ketjoepartijen en moorden — behalve nog de vele andere zware misdrijven als brandstichting, veeverminking op stal en in de weide, vee-diefstallen, straatroof enz. te bevestigen en haalde het aantal zware misdrijven in die jaren tot 360, een normaal getal in die streken. In 1902 was het niet beter! In Blora, Bodjonegoro, Grobogan, Pati, Salatiga, Soekaboemi, Bangkalanegara, Koetardja en Keboemen — in Meester-Cornelis, Soerabaja en Buitenzorg kwamen ketjoepartijen op groote schaal voor — om van de inlandsche landerijen niet eens te spreken. In Tjiamis en Soerabaja werd in 1901/02 met moeite een complot tegen de bestuursambtenaren — de omverwerping van het bestuur — hetzelfde vond plaats in 1901/03 in de residentie Madioen, onder leiding van den hoofden Kjai Kasangaloe in het onderdistrict der afdeling Ngawi, zich uitstrekkende over de afdelingen Magelan, Sragen, Blora en Bodjonegoro. In de Oosthoek van Java hadden diefstallen van koffie en peper op groote schaal plaats en de bestuursambtenaren werden in de laatste jaren den naam van „het brandend hokkie”. In de laatste jaren werden talloze vlammen en de tabakkers konden met moeite de verliezen terugkeren sluiten tegen brandstichtingen en schuren. Inbraken bij en moorden op Europeesche ambtenaren en zelfs op de hoofdplaatsen kwamen en afdelingen kwamen voor en wezen de bestuursambtenaren op de zucht tot het bemachtigen van geld en de bedoeling was blijkbaar: benadeeligen de gehaten Europeaan, bemoeielijken van het scheppen van een anarchischen staat, het bedreigen der goedgezinde bevolking van de algemeene beweging. In de laatste jaren werden zooveel misdrijven uitgewischt, lijken van menschen en overvloed van gestolen vee werden verbrand, bezwaarschriften en getuigen omgekocht of plotseling afgemaakt —

der vervolgende justitie werden zooveel mogelijk moeielijkheden in den weg gelegd en meermalen had verduistering van stukken plaats. Ook corpora delicti verdwenen uit handen der instruerende inlandsche ambtenaren. In de bosschen hadden devastatiën op groote schaal plaats. — Spreker ontving als assistent-resident van Ngawi over de post een vijftigtal dreig- en scheldbrieven van de ergste en brutaalste soort. In de dagbladen werd tegen de besturende ambtenaren, die vaakzaam waren en blijk gaven de beweging te doorzien — een campagne van laster en hoon gedreven. — Vooral enkele Maleische couranten deden hieraan mede en spreker is nog in het bezit van tal van die dreigbrieven en pamfletten. Elders in de geteisterde streken was het niet beter! Zelfs de eigendommen der besturende Europeesche en inlandsche politiehooftden waren niet zeker meer tegen de woede en vernielzucht der rondlopende benden en afzonderlijke boosdoeners. Het boventuig had zich georganiseerd tegen al wat Europeesch was (1). Het inlandsch ambtenaars personeel bleef, met enkele gunstige uitzonderingen, lijdelijk toezien. — Van tijd tot tijd zwijgt de beweging, om telkens weer op te flikkeren op eene andere plaats. Die uitingen herhalen zich luider en telkens luider. Tot tweemaal toe werd in de jaren 1900—1903 de postkar, de Gouvernements-brieven medevoerende, waarin groote geldsommen waren gestoken, aangevallen — de koetsiers van het leven beroofd en de inhoud van de postkar geplunderd — eens op het traject Temangoeng—Wonosobo, een andermaal op het traject Bodjonegoro—Pamolau. Dit waren vroeger ongekende feiten. De landhuurders en landeigenaren in de Bataviasche ommelanden, Meester-Cornelis en Tangerang moesten een bepaald krijg voeren met het gewapend geboefte, dat onder leiding stond van Indo-Europeaan en inlandsche ambtenaren, zoals de Demang van Bekassi in 1903. Herhaaldelijk hadden op verschillende plaatsen tusschen de bereden bandieten en de politie-patrouilles schermutselingen plaats, waarbij aan weerszijden dooden vielen. Ook nu blijkt uit de reeds door de plaatselijke ambtenaren ingestelde onderzoeken, dat het feitelijk verzet tegen de gestelde machten te Gedangan en Sepandjang in de afdeling Sidoarjo der residentie Soerabaja zich uitstrekte over meerdere residentien en de hoofdzetel van het opper in Djokjakarta lag. Evenals in 1900—1903 in Madioen toonden de onderschepte zendbrieven de uitgebreidheid der organisatie aan — overal hadden arrestatiën van verdachte individuen — meestal Santrie's plaats, en belangrijke voorraden wapenen — veelal vuurwapenen — werden achterhaald. De oproermakers hadden zich ten doode gewijd! Als oproeiers tegen het gezag werden in 1902 zeven goeroe's of dwaalleeraren uit de desa Seman der afdeling Ngawi residentie Madioen met hunne wettige gezinnen levenslang naar verschillende plaatsen (Gouvernements besluit dato 18 April 1902 n. 6) verbannen en was door die verwijdering een formeele opstand, waarin ook verscheidene desahoofden in stilte betrokken waren, voorkomen. In Madioen werd preventief, in Soerabaja repressief opgetreden; in het eerste geval werd de ambtspllicht juist verricht — in het laatste geval vermoedelijk niet. Zij, die Java en zijne bevolking kennen, weten hoeveel er noodig is om den desamen in staat van opwinding te brengen. Geringe motieven zijn daartoe niet voldoende. Doch wanneer onophoudelijk zijn levensstrijd wordt verzward en hij materieel door allerlei omstandigheden tot wanhoop wordt gebracht, dan is er weinig overredingskracht en suggestie van goeroe's en sectariërs noodig om hem te maken tot een gedwee werktuig in landen van op macht en aanzien beluste, gewetenlooze geestdrijvers. Steunen daarbij, door eene lijdelijk achtwachtende houding, hogere en lagere inlandsche hoofden indirect den opkomende geest van wrevél en verzet, dan verandert al zeer spoedig, onder den invloed van sarats en dzikirrans van ultra-godsdiensdienst en politiek karakter, de meest goedge gogol (?) in een fanatic, ten doode gewijd waanzinnige. In dien toestand waren destijds in Tjilegon, nu weder in Gedangan de samenweersders of eedgenooten gebracht onder den invloed van den dziker-ol djellola op den sterfday van een der stichters der secte van de beruchte Quadariah-Naqsjabendiah-orde, Abdel Kadir el Djailani (?) en was de 12e der maand Robingoeawal 1283 — de dag tevens van de Garebeg Moelod — uitgekozen voor het begin van den opstand. Op het programma stond in de eerste plaats: moord op de Europeaanen, aanwezig op de fabrieken Sroemie en Boedoeran, met het doel geld en vuurwapenen te bemachtigen om, zoo verkregen, aan de zaak verdere uitbreiding te geven. Hetzelfde zou tegelijkertijd plaats vinden onder Kertasana, Bitar, Loemadjang, Djombang en Moeljoerto en ook elders in Bodjonegoro en Blora was het niet rustig, ja zelfs te Bangkalan op Madoera was men voorbereid. Zooals in de meeste gevallen, deugde ook bij deze poging tot opstand onder inlanders de organisatie niet voldoende en hielden de overige plaatsen op den afgesproken tijd zich rustig, hetzij uit vrees, hetzij omdat men nog niet gered was en begon de uitvoering alleen te Gedangan en Sepandjang, onder den rook der garnizoenen van Soerabaja en Ngawi. In Kertasana was de zaak verraden. In 1888 had hetzelfde in Bantam plaats en hielden daar, door een nog onbekende oorzaak, de eedgenooten Tangerang, Blaradja, Tanara, Pandeglang en Tjaringin zich rustig, vermoedelijk wel uit vrees voor de toenmalige daar besturende hoogste Europeesche of inlandsche ambtenaren, dan wel omdat er nog iets aan de regeling der zaak haperde, toen reeds te Anjer en Tjilegon den voorgenomen opstand uitbrak en het garnizoen van Serang de zaak smoorde. In Bantam kwam destijds het wachtwoord uit Mekka (?) en bleken de voornaamste leiders en de eedgenooten Hadjie's te zijn. Te Gedangan stonden aan het hoofd der beweging Kjai Kasan Moekmin, Kjai Botokan en Kjai Bintara, drie Javaansche santrie's of goeroe's-elmoe (?) en diende een zekere Saréjan, een Sasakker, als aangename kind door een inlandsch sergeant van Lombok medegebracht en een ijverig sectariër geworden in de leer van Kasan Moekmin, den Quadaria-sectariër als rondreizend agent der beweging. Voorts bleek, dat de centrale leiding der zaak van Djokja uitging en vermoedelijk over geheel Java hare vertakkingen had.

(1) Ook de vele rietbranden zijn uit deze zucht tot benadeeling zeer goed te verklaren. (2) Gezetten landbouwer of Javaansche boer. (3) Hadjie Abdel Kadir heeft de devotie der Naqsjabendiah het eerst op Java n. l. te Samarang gebracht in 1875. (4) Lees H. Chauvigny de Blot: De wording en het verloop der Tjilegonische troebelen. (5) Dwaalleeraren of sectariërs.

In een serie schetsen uit het Javaansche volksleven in het Nieuws van den Dag van N. I. onder het motto: „Volkswagvaert is het bolwerk tegen fanatisme”, waarin de geheime roerselen van den jongsten opstand nauwkeurig worden beschreven, haalt de schrijver „Wangso” herhaaldelijk het Arabische spreekwoord aan: „Verholen leed, als een gesloten oven, verbrandt het hart, waarin het woont, tot asch”. Naar mijn vaste overtuiging is het verholen leed, dat tot dezen jongsten opstand en tot alle vorige van dien aard, tot de reeks van ongeregelde en laatste jaren, aanleiding gaf. Aan dat verholen leed zijn wij ten deele schuld. Misogosten in de eene strek, overstromingen in de andere, zware inlandsche belastingen, steeds verminderende baten uit de koffcultuur, afpersingen bij de inning der belastingen, onvoldoende bescherming van persoon en goed in de binnenlanden, zware epidemische ziekten onvoldoende bestreden, lage en steeds lagere loonen op suikerondernemingen en houtaanpakken, zoomede op erfpachtsperceelen, meerdere inmenging van het Europeesch bestuur in zuiver inlandsche zaken en in desa-aangelegenheden, verminderde positie in rang en aanzien der regenten en andere inlandsche ambtenaren, de reorganisatie van het inlandsch bestuur, die zoo vele (456) bestuursplaatsen voor den adel wegnam, hogere kosten voor de betere opleiding tot bestuursambtenaar, intrekking van enkele Regentschappen (Salatiga, Djoewana, Patjitan) en de mogelijke opheffing van nog meerdere Regentschappen en districten, langwijlige en kostbare procedure voor de inlandsche rechtbanken, afschaffing der opiumpacht in de Vorstlanden, vermeerdere van administratief en politiewerk der mindere inlandsche ambtenaren, dit alles heeft groote ontevredenheid onder den adel en de kern des volks (de gezeten landbouwers) gewekt. Ook de priesterraden doen kwaad bij de boedelverdelingen en heffen te veel. — Vooral de misbruiken, die in de centra der Europeesche cultures nog steeds met den verhuur der gronden plaats hebben — het geraken der te verhuuren gronden in handen van enkele (hadjie's en chineezers) — in één woord de totale verarming van den landbouwerstand — de weinige bescherming van het Europeesche bestuur daarbij genoten, dit alles is de kiem der ontevredenheid in de desa — in het huisgezin — onder den adel en de hoofden — ja over geheel Java. Oorzakelijk is de toenemende onveiligheid op Java een gevolg van ontevredenheid bij den adel en de kern des volks, de gogol's, Santrie's — met den gang van zaken bij bestuur en rechtspleging. — Dat deze stelling waarheid bevat, bewijst wel de wijze, waarop door een der voorgangers van den jongsten opstand, den woordvoerder Kjai Botokan (1) propoganda werd gemaakt voor de zaak. Hij bracht den avond vóór den opstand den verzamelde eedgenooten in de desa Soemertara onder het oog, dat kort geleden het onderzoek naar het uittrekken van de te velde staande palawidja en de kwestie der aan de bevolking verstrekte 400 hindoeploegen plaats had gehad — welk onderzoek door den resident van Soerabaja gevoerd — in het nadeel des volks uitliep. „Bij die gelegenheid, zeide hij, hebben wij vele andere grieven aan onze desahoofden blootgelegd, doch alles te vergeefs; immers toch bij den niet geheel vrij-willigen afstand van gronden aan de fabrieken (bij de zoogenaamde Arends-contracten) wordt het geheele bedrag der reeds vooruitbetaalde grondhuur, in geval men niet wenscht te verhuuren, ingehouden door de desahoofden, in arfbetaling of ter geheele afdoening onzer belastingen, waardoor wij, bij het verlies onzer bouwgronden, op den koop toe nog verstoken zijn van contenten en dat, terwijl de regering zelve ons toestaat onze belastingen in termijnen af te betalen, waarvoor negen maanden tijd gegeven wordt”. „Of doen de desahoofden en de boven hen gestelde inlandsche ambtenaren dit, om ons te dwingen de zoo hoog noodige contenten voor ons huishouden te zoeken, door ons als taak- of daglooners op fabrieken of bij andere particuliere te verhuuren, zoodoende aan werkgevers het zoeken van werkvolk te vergemakkelijken?”. „Is dit van de desahoofden eene soort verplichting, omdat aan hen grondhuur-premiën — soms tot f 5 de bouw worden uitgekeerd?”. „Zoo ja, dan zij wij door onze hoofden verkeerd en zijn die hoofden niets anders dan koeliewervers!”. „Doch bovendien hebben velen uwer weinig of geen begrip van rekenen en maken die vele belasting-regelingen U in de war, zoodat het voor uwe hoofden weer een heerlijk vischen is in troebel water en vandaar die kwesties over het niet eens zijn omtrent wat reeds betaald is en nog betaald moet worden. Hoe hebben wij niet gewezen op den soms zwaren arbeid aan de wegen en de vele te presteeren desa-diensten?”. „Vooral aan desawegen en bruggen, die hoofdzakelijk in orde gehouden worden ten gerieve der fabrieken, voor een gemakkelijk en goedkoop riettransport en om met bendy's en voertuigen voor de controle in de riettuinen overal te kunnen komen”. „Immers wij, die niets te vervoeren hebben en voor onze verre voetzolen kunnen volstaan met smalle kampong- en sawah-wegen — liefst zelfs niet begrint wij hebben die wegen toch niet nodig. En waarom bekostigen zij, die zulke wegen en bruggen wel nodig hebben, niet zelf aanleg en onderhoud? Algemeen hoort men, dat de regering, als compensatie voor verminderde heerendiensten, aan de groote wegen over heel Java ons hoofdelijk heeft aangeslagen”. „Behalve dat het menigen Javaan gemakkelijker valt een paar dagen meer aan die wegen te werken, dan voor het verdienen van dien éénen gulden hoofdelijken aanslag, vier à vijf dagen aan geldzoeken te verknoeien, blijkt nu toch achteraf, dat wij nog evenveel wegeenarbeid verrichten als voorheen: is dit billijk?”. „Voorwaar mijne volgelingen, broeders in het eenig ware geloof, er is nog zooveel, dat anders had kunnen zijn! Zoo is het u bekend, hoe het menig keer gebeurt dat, nog vóór onze padi op het veld volkomen rijp is en geogost, reeds door de fabrikanten de randsen dwarsgaten worden geslagen en hoe dikwijls de niet volkomen rijpe padi moest worden geogost, omdat de huurder precies op den dag, dat het huurcontract ingaat, de gronden hebben moet. Alsof wij, stervelingen, het in onze hand hebben het geplante op tijd te doen rijpen!”. „Niet alleen in deze residentie, ook elders hooren wij klagen over te veel en dan weer te weinig bevoelings-water. Te weinig, wanneer dit water, in stede van naar onze sawah's, naar de riettuinen wordt afgeleid”. „Het is van hoogerhand zoo billijk mogelijk geregeld, maar zoolang degene, die met de verdeling is belast, vatbaar blijft voor bestemming in den vorm van blinkende gulden en door zucht naar weelde een oogje sluit, wanneer het ons toekomstig water naar elders vloeit, — zoolang zullen wij aan het kortste eind trekken” — enz.

(1) Ook bekend onder den naam van Kjai Djenal.

Ziehier eene reeks van de voornaamste grieven van den inlandschen landbouwerstand op Java. De langzame verarming van den landbouwer door de concurrentie der suikerondernemingen, het vasthouden van den huurder op ongelijke tijdstippen aan zijne gemakkelijk verkregen rechten — slecht geleide proeven van het bestuur op agricultuur en agronomisch gebied — van welke de bevolking onder alle vormen het gelag betaalt — te lange huurtermijnen der bouwvelden op grond der grondhuuronnante toegelaten — conniventie der desahoofden met de huurders bij den inhuur — waardoor partijdigheid ontstaat bij klachten der bevolking — het maken van moeielijkheden en het veel voorkomen van afpersingen bij de inning der belastingen, vooral van de landrente — het verlies der bouwgronden op reeds vergeten tijdstippen bij 4½ jarige en 6½ jarige contracten — het ontstaan van een proletariaat in den omtrek der fabrieken, waar madoers, hadjie's en chineezers (*) langzamerhand alle goede bewaterbare gronden in handen weten te krijgen, middels inlandsche bijwiven — de vele onderscheiden inlandsche belastingen, die door elkander geind worden — het onderhoud der vele desawegen en desabrudden, waarlangs Decauville-spoor ten behoeve van het riettransport wordt gelegd — de partijdige verdeling van het water tusschen de velden der fabrieken en die van de bevolking, soms van bestuurswege, en zoo honderden andere grieven tegen het bestuur, verschillend al naar gelang de strek, waaruit zij voortkomen, zijn oorzakelijk de redenen tot ontevredenheid, wrevél en wraakzucht bij den kleinen man. Ernstige grieven van den adel en van den inlandschen ambtenaarsstand zijn: de afschaffing der pantjendiensten in 1882, waardoor hun naar inlandsch begrip alle aanzien werd ontnomen — de opheffing van regentschappen, districten en onderdistricten in 1900 — de steeds hogere eischen en hogere kosten voor de opleiding hunner zonen — de steeds grootere inmenging van het Europeesche gezag in zuiver inlandsche zaken van huishouding, het voorttrekken van Nederlandsch sprekende en schrijvende inlandsche ambtenaren bij allerlei benoemingen, de meerdere onverschilligheid door Bestuur en Regeering voor de inlandsche talen, traditiën, zeden en gewoonten, herhaaldelijk getoond in de laatste jaren. Het is niet gemakkelijk het vertrouwen van de hoofden en het volk te winnen, doch spreker, die altijd en overal met het volk en zijne hoofden meeleefde, is dit enkele malen gelukt. Ik kan u verzekeren, mijne heeren, dat zoowel onder den kleinen man, als onder de lagere en hogere inlandsche ambtenaren, ons bestuur impopulair is. Meer kan ik hier thans niet zeggen dan: „De toenemende onveiligheid op Java en Madura is oorzakelijk een gevolg van ontevredenheid van den adel en de kern des volks met den gang van zaken bij bestuur en rechtspleging”. Sinds het laatst van 1900 heerscht op Java een bepaald terrorisme, is een georganiseerd verzet ontstaan, dat op de centra der bureaucratie niet begrepen werd. De leiding der zaken gaat uit van enkele voornamste goeroe's in de beide Vorstlanden, die door strenge optreden van vroegere hoofden van bestuur veel van hunne inkomsten hadden verloren en naar alle zijden goeroe-ilmoe of dwaalleeraren uitzonden, om de kwaadwilligen tot verzet aan te sporen. Dat de zaak telkens grootere uitbreiding kreeg, moet daaraan worden geweten, dat inlandsche ambtenaren van rang en positie dergelijke woelingen niet rapporteerden, ja soms zelfs die euveldeeden steunden en in stilte bevorderden, zoodat destijds in Tjilegon de Regent van Serang en de Demang van Bekassi in Meester-Cornelis, die reeds vier jaren lang van roof en buit leefde, totdat dit eindelijk in het laatst van 1903 werd aangetoond door den controleur van politie Johan te Batavia. In een goed gesteld artikel in de Java-Bode van 28 Juni j.l. No. 150, getiteld: „Hadjie-hoers”, zegt de schrijver — terwijl men Dr. Snouck Hurgronje als de daarin genoemde autoritaire bron denkt te herkennen, — een zeer juist woord, n.l.: „Op geheel Java zijn er maar zeer enkelen, die zich moeite geven om het gestelrijk leven van den inlander te leeren kennen. Zelfs de in de eerste plaats daartoe aangewezen personen, de bestuursambtenaren en de planters, de menschen, die het nauwst met de bevolking in aanraking komen, geven zich, — een zeer enkele gunstige uitzondering niet te na gesproken, — nimmer eenige moeite om het innerlijk leven van het volk, dat zij besturen of voor hen arbeid — mede te leven”. Zoo wisten enkele bestuursambtenaren op Java niet, dat het sinds 1901 overal onder de bevolking verspreide boekje, in het Arabisch karakter geschreven en geheeten: „Oendang-oendang Menungkabati”, de meest opripende taal tegen ons gezag inhield — zoo wisten in Banjoemas in 1889/90 de besturende ambtenaren langen tijd niets af van de „Hiri zil jaman”, een in Pégon-schrift gesteld boekje met ultra-orthodoxe leerstellingen van Kjai Noerhakim in de pardikandesa Posiraman-Koelon, afdeling Poerwokerto, die zich als Messias opwierp en in Banjoemas, Bagelen en Kedoe onder alle rangen en standen duizenden volgelingen telde, totdat dit door den Regent van Ledok in 1891 aan het licht werd gebracht. Zoo weten vele besturende ambtenaren niet, welke onder hen dienende inlandsche ambtenaren sectariërs, d. i. aanhangers, hetzij van de Quadaria — hetzij van de Qataria — hetzij van de Naqsjabendiah 2) tarékat of leerstelling zijn. Ook ontgaat het hun oog, welke goeroe's ilmoe zich in hunne afdelingen ophouden; wat zij verkondigen en van waar zij komen, en velen kennen het onderscheid niet tusschen geloovige en ongelooovige ilmoe. Overkropt met schriftwerk, met periodieken, verslagen en adviezen, belastingzaken en politiewerk of onderzoek van rechtszaken, kan nòch de Europeesche, nòch de inlandsche besturende ambtenaar veel tijd meer besteden om onder en met het volk te leven en de stroomingen daarin na te gaan en te begrijpen. Slechts zeer enkelen gelukt dit en die zijn in de inlandsche wereld dan ook zeer goed bekend. Vandaar, dat wij steeds voor verrassingen staan en bijna altijd repressief moeten optreden. Dit behoorde echter niet zoo te zijn! Het behoefde ook niet zoo te wezen. Maar het zijn lang niet allen koks, die lange messen dragen! Gubbels wist in 1888 niet, dat er iets broeide in zijne afdeling Hendriks wist het in 1902 wél in Soemadang en Resident Donner voorkwam in 1901 door tijdig handelen oprer in zijn gewest. Ziedaar het verschil! Het is noodig, dat de besturende Europeesche en inlandsche ambtenaar politiedoorzicht hebben, willen zij aan hunne bestemming kunnen voldoen. Dat is eene

(1) als tusschenhuurders. (2) Verschillende benamingen naar orthodoxe Islamitische secten, van welke de stichters arabieren zijn en die naar hen genoemd worden.

gave, die niet ieder bezit! Doch kennis van ilmog's en van islamitische propaganda kan en moet elk bestuursambtenaar zich eigen maken.

Hoe moeilijk dit ook is — tusschen de ambtenaren, die op het punt zijn met bestuursgezag te worden bekleed — zou een schifting moeten worden gemaakt en slechts ernstige, helderziende en handige bestuursmannen zouden aan het hoofd van Regentschappen, afdelingen, districten en onderdistricten mogen worden gesteld, want zoals reeds herhaaldelijk en nu onlangs weder duidelijk is gebleken op Java en elders:

„Onze kracht en onze zwakheid schuilen bij het bestuursambtelijk personeel, Europeesch zoowel als Inlandsch, in onze Koloniën”.

Dat het noodzakelijk geworden is om bij de aanstelling tot bestuursambtenaar zeer voorzichtig te zijn en alleen hen met bestuursmacht te bekleeden, die blijken hebben gegeven voldoende de inlandsche talen machtig te zijn om zich met gemak op de hoogte te kunnen stellen van de stroomingen onder het volk van buiten en van binnen Java en Madoera en trouwens over den geheelen Archipel aangebracht, bewijzen zeer zeker de gebeurtenissen der laatste vijftien, maar speciaal der laatste vier jaren, op Java en over den geheelen Archipel — Borneo niet te vergeten.

Het mag niet voorkomen, dat de besturende europeesche ambtenaar onkundig blijft van de goeroe-elmoe, die in zijne afdeling komen, zich daar vestigen en geloovige of ongeloovige elmoe verkoopen aan de bevolking, dat zendingen van de anti-christelijke leer met zendbrieven en boekjes van verdachten inhoud uit *Constantinopel*, *Kairo* en *Mekka* of *Djeddah* het land afbrengen en die op de pasers verkoopen. Boekjes als de *oendang-oendang*, *Menangkabau* en verschillende *Hikajat's*, die bepaaldelijk opruiende taal bevatten tegen al wat ongeloovig is uit een Moslimsch oogpunt, mogen niet meer, zonder dat het bestuur het weet, kunnen worden verspreid.

Het onderwijs in de langgar's (¹), die steeds in aantal toenemen nu de groote bekende pesantrens (²) zijn verlopen en niet meer bezocht worden, moet terdege kunnen worden nagegaan.

Zoo werd als boven gezegd de „Hirizjijaman” van *Kjai Noerhakim* twee jaren lang in de desa's van *Banjoemas*, *Bagelen* en *Kedoe* verkondigd, zonder dat het bestuur er iets van wist, althans een exemplaar in handen kreeg.

Het boekje, dat geloovige elmoe predikte, was zeer gevaarlijk van inhoud voor de rust en orde.

Meer nog is het noodig, dat de Europeesche bestuursambtenaar zoodanig op de hoogte blijft van de internationale Pan-islamitische stroomingen, die in de laatste dertig jaren niet alleen onze archipel, maar ook *Siam*, *Cochin-China*, *Voor-Indië*, *Persië* en *Japan* bevoeren, dat de inlandsche hoofd- en subalterne ambtenaren tegenover hen geene onwetendheid meer kunnen voorwenden, dat het inlandsch bestuur en de inlandsche rechtspraak zuiver blijven en niet in den naam onzer geëerbiedigde Vorstinne onrecht en willekeur worden gepleegd in allerlei richting, uitsluitend met het doel om Bestuur en Regeering gehaat te maken.

Het is nog niet lang geleden, dat in het zuiden der residentie *Bezoelie* de domme desabevolking op last van en door twee hooge inlandsche ambtenaren naar de moskeeën en langgar's werd gedreven onder voorgeven, dat het europeesch bestuur, dat vrijheid van godsdienst in zijn vaandel schrijft, dit gaarne zag. Daar werd toen de ongelijkheid onzer rechtspraak over inlanders en europeanen besproken in stede van den godsdienst.

Just op hen in de desa en in de vele verspreide kleinere gehuchten, die al onze regelingen en bepalingen verkeerd uitleggen, is toezicht noodig. Alleen doordat een verslap inlandsch bestuur verzult de in translaat-Javaansch vertaalde staatsbladen in verstaanbare taal aan de bevolking bekend te maken en uit te leggen, is het mogelijk, dat aan alles wat Regeering en Bestuur doen, ter verlichting en opheffing des volks, een kwaadaardig karakter wordt gegeven door de raddraaiers der anti-gouvernementele partij in onze archipel, waartoe behooren verarmde Indo-Europeanen, Chineezers, Javanen en Arabieren, maar vooral de vele goeroe-elmoe, santrie's en doekoens en een deel der inlandsche ambtenaren van het oogenblik, zooals gebleken is.

In het te Kairo uitkomend weekblad „*Arafate*”, eigenaar Directeur Mahmoud Salem, onder den titel: „Hebdomadaire islamite, paraissant tous des Jedis”, telkens een andere korans-preuk als motto voerende, vond ik onder meer het ondervolgend artikel in het nummer van 21 Juli j. no. 29, „La Hollande et l'islam” geheeten.

Daarin zegt de Mohamedaansche auteur het volgende: „On nous donne une nouvelle incroyable! La Hollande serait sur le point de changer sa politique coloniale”.

„Cette politique sera bientôt douce, autant qu'elle a été dure, méticuleuse et tracassière; libérale, autant qu'elle a été sans entraves et rapace.”

„Le système actuel occasionnerait, dit-on, trop de frais inutiles! Un système plus libéral serait, en somme, plus profitable. Cette nouvelle nous intéresse bien plus que tout autre! Si jamais les Hollandais mettent de pareilles idées en pratique”

„Mais cela est impossible”!!

„La Hollande veut d'abord voir ce que feront les Français en faveur des Musulmans! Elle prétend que le Musulman est exigeant et que plus on lui donne, plus il demande. Elle préfère donc ne rien accorder du tout et attendre la débâcle (3)”

In het nummer van 11 Februari n. 6 van hetzelfde weekblad komt in het hoofdartikel „*Une guerre utile*” het ondervolgende voor, de kansen der mogendheden besprekende, tot uitbreiding van gebied bij den Russo-Japanschen oorlog.

„L'Angleterre a une occasion, qu'elle ne perdra pas, espérons-le! Autrement qu'elle se fasse aussi modeste que la Hollande! La fortune sourira à un peuple plus audacieux”!

Men gevoelt de opruiende en suggestieve taal in dit blad tegen het Hollandsche gezag in Indië. De redactie van „*Arafate*” is geheel in handen van Mohamedaansche Egyptenaren. Zouden hier andere invloeden in het spel zijn?

Andere bladen, zooals de *Servet*, die te Constantinopel verschijnt, en pan-islamitische gevoelens voorstaat, behelzen niet minder tendentzieuse artikelen tegen ons gezag en het is duidelijk waarneembaar, dat er over de geheele Mohamedaansche wereld eene anti-christelijke godsdienstige propaganda werkt, die ook Java en al de eilanden van den archipel beroert, waar de Islam wordt beleiden.

Van dergelijke stroomingen behooren de besturende

Europeesche ambtenaren op de hoogte te zijn en te blijven. Het is niet voldoende, dat er één centrale adviseur als Dr. Snouck Hurgronje is, die bovendien vaak maanden lang van Java is verwijderd, zoodat in 1888 te Tjilegon in 1890 te Srikaton, in 1902 te Soekaboemie en in 1904 te Sidoarjo alleen repressief kon worden opgetreden.

Naar aanleiding van de in de laatste vijftien jaren voorgekomen feiten op Java en ook elders in den archipel — geloof ik, dat *beter*, meer *practische* opleiding voor de bestuurstaak en ernstiger studie van de stroomingen onder de bevolking noodig zijn voor de besturende ambtenaren op Java en Madoera, en daarbuiten.

Hoe die opleiding tot en oefening als bestuursambtenaar dan praktisch moeten worden ingericht — ligt buiten het kader dezer voordracht. — Elk volge zijn weg!

Onder de morele oorzaken, die medewerken tot de algemeene heerscheende ontevredenheid behoort voorzeker de geringe ontwikkeling van het volk en de weinige moeite, die de meeste bestuursambtenaren, vooral de inlandsche zich geven om de regelingen, bevelen en reglementen van het Gouvernement der bevolking klaar en duidelijk te maken.

Dit is ook moeilijk want de meeste desahoofden en bijna alle desabestuurders zijn analphabeten. Daardoor wordt geregeerd en bestuurd buiten het volk om. — Vandaar veel verkeerd begrip en wantrouwen tegen ons in de desa en gemak voor den doekoer, goeroe-elmoe of den goeroe-weri (¹) om het volk tegen ons op te ruien, dan wel mede te slepen in misdrijven en samenscholingen.

Een voorname grijf der hoofden is voorts te zoeken in de concentratie van arbeid, waardoor het Europeesch bestuur langzamerhand het inlandsch bestuur in alles is gaan vervingen en zich allengkens ook is gaan bemoeien met zuivere desa- en godsdienstangelegenheden als b. v. b. het toezicht op het gebruik der moskeekasgelden, op last der Regeering, de desadisten enz. Ook de regelingen der apanages van desahoofden en desabestuurders onder het voorwendsel dat dit noodig was voor de invoering eener nieuwe en billijke landrente regeling, het onderzoek tot regeling der desa-politiediensten van 1892 al aangevangen en nog niet beëindigd — hebben kwaad bloed gezet bij het volk.

Tegenover de als zoodanig beschouwde bemoeizucht der Europeesche bestuursambtenaren, die zich thans met allerlei details der inlandsche huishouding bezig houden staat lijnrecht hunne machteloosheid om iets nuttigs te doen voor de strek onder hunne bevelen gesteld. Alles stuit in de laatste jaren af op de bonne grace der Ncidelen en op de zuinigheid der controle regeering. Dit schaaft het gezag in het oog van den Asiaat.

Tactische fouten werden bij de behandeling van inlandsche zaken bij de centrale bureaus door onkunde en slecht begrip telkens en telkens gemaakt, geen wonder dus dat die bevolking van ons vervreemd is en blijft.

Het groote landbouw-proletariaat, dat steeds toeneemt bij een jaarlijkschen aanwas der bevolking met twee procent (alzo met ongeveer 600,000 zielen) is eveneens oorzaak der toenemende onveiligheid op Java en nu ligt het wel een weinig in den aan fantaisie en verbeeldingskracht zoo rijken inborst van den niets bezittenden Javaan om gaarne mede te doen aan inbraken, diefstallen, straatrooverijen, kampak, ketjoe en rampok-partijen.

Het zoo gemakkelijker verkregen geld, middels pandhuizen en helers in de dessa, wordt dan in enkele dagen tijds aan dobbelen, schuiven en aan ronggeng's verbrast.

Dat ligt zoo in den volksaard, zegt Mr. W. de Veer in zijne brochure over de „onveiligheid en de particuliere landerijen op Java”, doch zou het onder gelijke omstandigheden in andere westersche landen beter zijn? Ik geloof van neen! Tenzij men mij overtuige van het tegendeel.

Zoogoed als de Islam, ondanks den eeuwenlangen invloed weinig tot het hart van den Javaan is doorgedrongen, even weinig zijn ook de heerscheende begrippen van ons bestuursstelsel en de wisselende inzichten daaromtrent tot het begrip van den dessaman doorgedrongen. Laten wij ons geene *illusien* maken. Wij besturen te geleerd en te geheimzinnig en dat is onze fout. In de eerste plaats hebben besturende, zoowel als controleerende ambtenaren hoe langer hoe minder tijd om zich veel met hoofden en bevolking op Java in te laten, bovendien zijn weinigen lém's (²) genoeg om zich bij hoofden en bevolking *bemind* te maken. Dit is slechts zeer weinigen gegeven.

De dienst van het binnenlandsch bestuur is door de invoering van opium en zoutdebet in onze handen hoe langer hoe meer gedetailleerd, het schrijft en rekenwerk *veusachtig* geworden.

Dit zijn technische fouten, die het gezag schaden en zelfs ondermijnen. Een fink bestuursambtenaar kan geen goed winkelier zijn en kleine winkeltjes drijven. Grootte langdurige tournées van besturende en controleerende ambtenaren zijn *notens volens* uitzonderingen geworden.

Dit zijn technische fouten der Regeering, die moeten ophouden.

Door het verkeerd gebruik, dat van de besturende en controleerende ambtenaren voor allerlei doeleinden als tentoonstellingen, musea, verzamelingen, landbouwcreeidit, dat zij niet verstaan, adviezen van allerlei aard, gegevens tegen den buitenlandschen vijand, statistieken, kaarten enz., kortom voor alles en nog wat, wordt gemaakt, kunnen woelingen worden voorbereid, kunnen dwaalleeraren aanhang verkrijgen en propaganda maken, kunnen onlusten worden georganiseerd, zooals in 1885—1888 in *Bantam*, in 1900—1903 in *Madioen*, in 1901—1903 in *Soekaboemie* en *Soemedang*, in 1904 in *Djokja* en *Soerabaja*, zonder dat die woelingen naar juiste waarde en betekenis tot het besef der besturende Europeesche en inlandsche ambtenaren, nog veel minder tijdig tot dat der Regeering doordringen.

Het gehalte der inlandsche ambtenaren van hooger en lageren rang is in enkele streken, zooals *Banjoemas* en *Bagelen* uitgezonderd, nog inferieur. Ook zij vreemden van de bevolking door ons toedoen.

Onder de hooger inlandsche ambtenaren zijn twee partijen ontstaan, die van de moderne opleiding, die de Nederlandsche taal spreken en schrijven en de Oud-Javaansche partij, die strijdt voor het behoud van taal en adat. Die scheuring is door ons in de hand gewerkt en gevoerd door enkele onhandige verwisselingen in de hoogste inlandsche rangen.

Een zeer voorname grijf van den kleinen man vooral schuilt in de slechte regeling der inlandsche belastingen en in de weinige omzichtigheid van vele besturende ambtenaren bij het regelen van de wijze van inning en de keuze der juiste tijdstippen daartoe.

Evenals in Britsch-Indië is ook in onze koloniën de wijze waarop de inlandsche belastingen door leden van het desabestuur wordt geind, een bron van veel kwaad en van de ergerlijkste knoeierijen. Daardoor wordt door den kleinen man, die niet kan rekenen en spoedig vergeet, dikwijls verscheidene malen het bedrag betaald, dat hij verschuldigd is, vooral indien de aanslag niet hoofdelijk of persoonlijk is en over al de desalieden wordt omgeslagen.

Wordt de landrente b. v. tijdens of onmiddellijk na den oogst geind, zooals hier en daar geschiedt, dan is de bevolking gedwongen, om aan contanten te komen, haar product tegen spotprijzen te verkoopen aan Chineesche, inlandsche en Indo-Europeesche opkoozers en weokeraars, die haar in de 5 schrale maanden (December tot Maart) voorschotten in geld of in natura hebben verstrekt.

Kitirs en stempelmethode helpen, zooals gebleken is, niet afdoende tegen deze afzetterijen.

Eene voorname grijf van den kleinen man schuilt in de slechte regeling der indische belastingen. Er zijn er te veel en te onderscheiden. Het is elk jaar hetzelfde rijtje!

Eerst de rijtuigbelasting, die zeer hoog en vexatoir en oorspronkelijk eene weelde-belasting was — dan hoofdelijk — daarna bedrijfsbelasting en eindelijk de landrente.

Een bezitter van een bouw sawah, huisje en erf en een karretje in de desa, dat hij verhuurt, betaalt in één jaar tijds successievelijk f 12 + f 1 + f 4 + f 3-50. = f 20.50 van een bruto inkomen van f 160 of 12 pct. van zijn bruto-inkomen, 29 pct. van zijn netto-inkomen af f 105 à f 125.

Voorts verricht hij immers nog eenige heerendiensten en desadisten — stel te zamen 80 dagen van het jaar en als hij kan koopt hij die diensten af tegen f 0.20 aan 't desahoofd of aan zijn directen vervanger — alzo wordt het inkomen van den doorsnee-desamaan, dat kan gerekend worden te bedragen netto f 25 van zijne sawah (1) en f 80 à f 100 voor zijn bedrijf als karverhuurder, belast met f 36.50 of met ruim 29 zegge 30 procent van zijn gemiddeld netto-inkomen. En dit belastingcijfer varieert van 29 procent tot 76 procent over geheel Java, al naar gelang de verschillende omstandigheden van den belastingbetaler in vlakke en bergstreken.

Zooals ik reeds in mijn boek over het inlandsch landbouwcreeidit op Java, van Dorp en C^o, Batavia 1901, aantoonde, is de belastingdruk op den inlander op Java enorm, nog niet eens gesproken van onregelmatigheden en afpersingen bij de inning.

De doorsnee-Javaan weet zeer goed, dat een goed deel van hetgeen hij aan directe belastingen opbrengt door ons elders wordt besteed, vooral nu in 1902 in beginsel is aangenomen om ook het hoofdelijk en ook het excedent daarvan, als gewone belasting in 's lands schatkist te doen vloeien.

Hebben wij wat de directe belastingen betreft, de draagkracht van het doorsnee-individue van de inlanders op Java, speciaal van de landbouwende klasse, reeds lange jaren overschreden en den inlander geconverteerd van een *zwoegend* lastdier onder het cultuurstelsel in een *lijgend* belastingbetaler onder het stelsel der vrije exploitatie, het is daarom dat al onze pogingen om de productiviteit des lands te verhoogen door de kern des volks steeds gewantouwd zijn geworden.

Ook de uitgebreide onderzoekingen, die van af 1878 van tijd tot tijd plaats hadden en steeds uit liepen op voor den inlander veeleer verhoging van lasten (landrente-enquête Sollewijn-Gelpke. 1880—1886, koffie-enquête Mounier naar de verhouding van arbeid tot loon 1887—1889 onderzoek naar de oorzaken der mindere veldwaart in 1901 gelast en in 1904 aangevangen), zij allen hebben het vertrouwen in onze billijkheid en rechtvaardigheid geschokt en zijn voornamelijk de technisch-economische of materiele oorzaken der huidige ontevredenheid.

Het is algemeen bekend, dat de Islam in Oost- en Midden-Java weinig wortel heeft geschoten.

In West-Java daarentegen, vooral in *Bantam*, de *Preanger-Regentschappen* en *Cheribon* zijn vele goedgelooovige moslims en van daaruit dringt de meer orthodoxe leer langzamerhand oostwaarts op. Maar de leer der secten als de *Nagsoebendit*, der *Quodaria*, der *Cotarisa* en *Soeroessia* zijn pan-islamitisch. Deze secten werden uit *Kairo*, *Djeddah*, *Mekka* en *Medina*, doch ook uit *Constantinopel* gesteund. De goedgelooovige moslims wantrouwen de mystieke genootschappen. Het is mij bekend, dat enkele Regenten in Midden-Java aanhangers zijn der *Catarijja*-sekte. (³) Verschillende inlandsche ambtenaren en aanzienlijken in de dessa behooren tot de *Nagsoebendit*-orde.

In *Bantam* worden vele volgelingen der latere orthodoxe leer van *Abou Hanifa* aangetroffen — zelfs *Wahabietische* leerstellingen worden daar aangehangen en nergens is de opvolging der rituele voorschriften omtrent de salat of gebeden, der wlooe of wasschingen, der isjrat en ibadat of godsdienstige voorschriften in het algemeen, zoo sterk als in West-Java.

Ook de voorschriften omtrent de besnijdenis en de vasten worden in West-Java vlijtig, zelfs door vrouwen opgevolgd en hebben in West-Java hadjie's en Arabieren de overhand en meer invloed op het volk dan de door ons gezag aangestelde inlandsche ambtenaren en hoofdamtbanen. Dit kan op den duur voor ons een gevaar worden.

Midden- en Oost-Java daarentegen hebben veel minder goedgelooovige Mohamedanen. De godsdienstige leer is daar een mengelmooes van Moslimische sanitaire voorschriften. Boeddhistische gebruiken en van allerhande bijgeloof, mythen en legenden, gepredikt door santrie's en zoogenaamde goeroe-ilmoe.

De strijd om het bestaan, de vermenging met andere rassen als Europeanen en Chineezers is er veel grooter, het materiele leven iets slechter dan in West-Java.

De inlander heeft vooral in Oost-Java met zijne vele Madoerezen en van handel, scheepvaart en vischvangst levende landgenooten een meer cosmopolitisch karakter gekregen dan de Soendanezen in West-Java. Ook de legering der garnizoenen in het hartje van Midden- en Oost-Java, te *Magelang* en te *Malang* heeft hiertoe veel bijgedragen, terwijl de stellingen van *Bandoeng* en *Tjimah* nog van den jongsten tijd dateeren.

De priesters, panghoeloe's, naibs-district en naibs-onderdistrict, modins, ketibs en wat zij al zoo meer mogen heeten, hebben ook hunne grieven tegen den gang van zaken. Vooreerst laten vele besturende ambtenaren de prediking van allerlei ilmoe, geloovige en ongeloovige, in hunne gewesten en afdelingen ongestoord toe en nemen ook de Regenten daarvan weinig notitie. Dit hindert de aangestelde priesters. Bij de reorganisatie van het inlandsch bestuur heeft men de naib's

geheel vergeten, zoodat toen 363 onderdistricten en 97 districten werden opgeheven er thans evenveel, die is 460 naibs-district en onderdistrict in de lucht hangen en zonder wettige inkomsten zijn geraakt.

Bovendien heeft het bestuur, op last der Regeering, sinds 1900 overal regelingen getroffen omtrent de heffingen bij huwelijken, echtscheidingen, verstootingen en herroepingen daarvan, zonder de priesters zelven te raadplegen, die daaruit moeten bestaan en eindelijk zijn, op last der Regeering, van af 1901 de Europeesche bestuursambtenaren zich gaan bemoeien met het beheer en de inkomsten der moskeekassen, zelfs wel met de inning en heffing van djakat en pilras, iets wat vroeger streng werd afgekeurd door de hooge autoriteiten.

Volgens bijblad 2795 moet die inmenging zooveel mogelijk worden vermeden. Het zal u allen duidelijk wezen, dat geen bepaald fanatisme de basis vormt der ontevredenheid, die wij in de laatste jaren overal op Java waarnemen, doch dat slechts de woelingen der sectariërs en ook dat invloeden van buiten den Javaanschen adel, die reeds ontevreden was over stelselmatige benadeeling harer belangen en het volk, dat zoodanig onder zeer bezwarende omstandigheden des levens waarin het reeds verscheidene decennia geen verbetering zag komen, geneigd maken om aan iedere poging tot benadeeling van het gezag, mede te doen, dan wel die te steunen door eene afwachtende lijdelijke houding.

5. Zooals thans ook weder bij het *Gedangan*-oproc gebleken is, hadden de samenscholingen onder *Kasan Moekmin* en zijn beide helpers minder een *fanatiek*, dan wel een *politiek* karakter. Dat bleek uit door den panghoeloe van Modjokerto ontvangen brieven. Van heinde en verre waren er lieden opgekomen om deel te nemen aan den opstand, wien meerendeel door den *Kjai* materiele voordeelen beloofd waren.

Wel kwamen er heilige wapens, heilige *kris* en een heilige vaan (¹) bij te pas, maar dit waren slechts hulpmiddelen om het volk te boeien.

Als altijd werd ook hier hocus pocus vercocht en werden zelfs verschillende dzikirrans met lichaamsbeweging ter hulpe genomen om een toestand van geloovigheid bij de eedgenooten teweeg te brengen. Vooral de dzikir el Djellala en de donga teekim werden gebeden.

De „*Moerakabab*”, dat zijn de laatste twintig hoofdstukken van devotie der mystieke leer van de *Quadaria-naqsjabendiah* secte werden daarna gerepeterd, waarna de eedgenooten zich ten doode wijde oom alzo, als zij vielen, niet ongewassen hemelwaarts te gaan.

Ik voerde reeds aan, dat de Islam in Midden- en Oost-Java weinig wortel heeft geschoten en nu hebben daar het meerendeel der priesters-panghoeloe's en hoofdpanghoeloe's inclus — nooit *Mekkah* of *Medina* gezien.

In de laatste jaren treden vooral drie secten den voorgrond, die pan-islamitische propaganda verbreiden, namelijk de *Quadaria*, de *Catarija* en de *Nagsoebendiah*-orde.

Verscheidene inlandsche ambtenaren op Java, hooren tot een dezer secten en gaan daartoe overveelal als zij een zekeren hoogen leeftijd bereikt hebben. Sinds 1900 werd over geheel Midden- en West-Java een verhoogd godsdienstig leven waargenomen en overstroonden goeroe's van *Solo* en *Djokja* komstig de desa's, dwaalleeringen verkondigend dijmat's en sarat's verkoopende aan den kleinen man ook wel optredende als wonderdoekers. Zelfs dekeressen zongen profane liederen van ongeloovige elmoe en kwamen uit *Madioen*.

Bandjarreezen van *Borneo* werden opgemerkt, onder een geoorloofden titel als *Kora'am*, *Kitab Toeh Kitab Siten* enz. de meest opruiende boekjes of kleine pasars der binnenlanden verkochten als *oendang-oendang Menangkabau* en dergelijke zeer opruiende geschriften tegen ons gezag.

De Regeering verbood den invoer en de verspreiding van de te Constantinopel verschijnende bladen *Servet* en de *Maleimat* doch hiermede was de beweging niet gestuit, van Regeeringswege had een politie-onderzoek moeten worden ingesteld naar de oorzaken der onrust. — Dit werd verzuimd.

De Ketjoepartijen in Midden-Java van 1901—1902 werden bedreven door lieden van verschillende uit elkander liggende streken — hadden soms roofoeruit — vooral wapenen — ten doel doch hadden ook vaak geene andere bedoeling dan onrust te stoken en den kleinen man te verbitteren of tot deelname te dwingen. — De ketjoes waren allen in het gekleed — met witte hoofdoeken (kaftan of lijfdoek) om het hoofd gebonden en voerden walmende ontjoes mede. Doodslag had daarbij herhaaldelijk plaats.

het oproer te *Gedangan* en *Sepandang* zien we de *Madioen*, *Soekaboemie* en de *Batawiasche ommelanden* voorgenomen uiterlijkenheden op groeter schaal te verrichten.

Zooals reeds gebleken is uit de tot hier overgewaarde berichten was het voorloopig doel van den opstand het uitmoorden van het personeel op de fabriek *Sroenie* en *Boedoeran* — het oogmerk was geld te wapenen te bemachtigen.

Ennmaal voldoende van geld en vuurwapenen voorziet, zou men wel verder gaan.

De leiding kwam blijkbaar uit *Djokja*. Daar en over geheel Oost- en Midden-Java hadden arrestaties plaats. De zendbrieven te *Pamekasan*, *Bangkalan*, *Blora*, *Djember*, *Bondowoso*, *Loemadjang* en elders ontvangen bewijzen, dat meer politieke dan godsdienstige dringveeren op den voorgrond traden.

De leiders noemden zich: „anak soeltan Djokja”. De Sultan was daaraan geheel vreemd.

Dit werd eveneens geconstateerd bij de woelingen *Madioen* van 1901—1903, waar door den *Kjai Kasanngalawie* van *Kasanngalawie* een pseudo-ascet, die er collectie van twintigtal vrouwen op na hield in de desa *Sarung* onder *Paron*, afdeling *Ngawi*, met nog een zestig andere goeroe's allerlei ongeloovige elmoe werd gepredikt, amuletten en sarat's tegen hooge prijzen aan de bevolking werden verkocht en de omliggende streken werden uitgeroofd en geplunderd, alleen om aan geld en vuurwapenen, zoo ook slagwapens te komen.

Door het krachtig optreden van het bestuur onder Resident *Donner* werd echter *Kjai Kasanngalawie* mede de zes andere goeroe's op een dag, 31 Augustus 1901, gearresteerd en vielen alle geschriften, wapenen, dijmat's enz. in onze handen. Hunne straf, verbanning naar de Buitenbezittingen, volgde acht maanden later.

Langen tijd daarna bleef de rust in *Magetan*, *Ngawi* en *Sragen* nog verstoord en hadden voortdurend onregeligheden plaats tot dat einde 1903 de rust daar ook in *Blora* en *Bodjonegoro* geheel was hersteld en alle ongeregelheden hadden opgehouden. Medio 1904 nog was in *Ngawi* alle verkeer gestaakt, sloot de bevolking zich na zes uur 's avonds op in hare huizen, die zij van binnen had versterkt en gebarricadeerd.

(1) Een lange bambestaak, waaraan klaras of godswaardig rietengels hingen als teken van dorheid of uitdrooging des goeroes.

(2) Ook dongakoeloeur geheeten, dat grafbedel beteekent.

(3) Bamboekokers met petroleum gevuld en een witte lay in als pit, in petroleum gedrenkt.

(1) Desabedehuzen.

(2) Javaansche priesterscholen.

(3) Het motto van dit weekbladnummer was: Suivez la loi, que Dieu nous a envoyée, ils répondent: Nous suivons les usages de nos pères. Mais est-ce que leurs pères n'étaient pas des gens, qui n'entendaient rien et qui n'étaient point dans la droite voie? (Coran).

(1) goeroe weri of goeroe létjet is een onderwijzer in het stelen en moorden.

(2) lém's beteekent leuk, glad en zacht.

(1) Een lange bambestaak, waaraan klaras of godswaardig rietengels hingen als teken van dorheid of uitdrooging des goeroes.

(2) Ook dongakoeloeur geheeten, dat grafbedel beteekent.

(3) Bamboekokers met petroleum gevuld en een witte lay in als pit, in petroleum gedrenkt.

most er buitengewone politie in de desa worden aan-
gesteld.
Was daar toen niet met kalmte en overleg opge-
reken, voor zeker had ook in Madioen een ernstig
oorlog onder de ontevreden uitgekomen. Elders was
het niet veel beter. Overal kwamen van af 1900 op
steeds schaal dezelfde wandaan onder dezelfde ver-
schijnselen vóór en was het leven van europeesche
inlandsche ambtenaren lang niet altijd verzekerd,
zoodat den aanslag tegen het leven van den Resident
van Samarang en den assistent-Resident van Grobogan in
1909 in hunne eigen woningen.

Zooval in Madioen als in Soerabaja bleken geen
politie's aan het opror deel te nemen, wel desahoofden,
mantri's en erkende schavuiten in de desa. De hou-
ding van verscheiden inlandsche ambtenaren bleek
onrecht te zijn.
Het is dan ook bij mij en meerdere andere bestuurs-
ambtenaren aan geen redelijke twijfel meer onder-
werpig, dat de dieper liggende oorzaken der toenemende
onveiligheid op Java en der jongste utoeningen van
het zijk zijn gelegen bij den verarmden inlandschen adel
en ambtenaarsstand, maar vooral gericht zijn tegen
de doorvoering van Westersch-oeconomische instel-
lingen en begrippen, taal, zeden en gewoonten, waar-
aan eene contra-olutie in den boezem der inlandsche
bevolking en van den adel valt waar te nemen.

Om de domme massa te bewegen, worden godsdien-
stige leuzen en prétexten ter verdachtmaking onzer be-
heering en van onze leerstellingen en begrippen
voortdurend vrijheid van godsdienst te baat genomen en
de rechtspleging van partijdigheid beschuldigd.
Met behulp van doekoen's, goeroe-ilmoe, santri's,
limats en dzikiran's-wonderen (1) en dergelijke mid-
delen wordt op de desabevolking ingewerkt en zelfs
worden uiterste dwangmiddelen als zware eeden,
verwraak en moord toegepast om het volk tot deel-
name te dwingen.

De telkens verijdelde of in de geboorte gesmoorde
vredelieden wijzen heen op een heerschende geest van
vredebreuk en de verbreiding der zaak — over
Midden- en Oost-Java — duidt op een gewillig-
heid der bevolking, die tot nadenken moet stemmen.
Er wordt gewerkt deels met geloof, deels met
ongeloofige ilmoe. De eerste voorspelt de aanstaande
heerschappij van den Vorst der gezelligheid, *Rocoé Ati*,
wiens heerschappij een gelukkig tijdperk zal
betekenen.

Het komt mij voor noodig te zijn met ferme hand
te grijpen tot redres van den gevormden chaotischen
toestand op Java aan te wenden en zal ik trachten
daarvan onder uwe aandacht te brengen.
Omangs verscheen in de dagbladen een koloniaal
verslag over 1903 (zie de Haagsche Courant van 24
25 Augustus l.l.) en loopende over het jaar 1903
en met Juni 1904, in twee gedeelten, een over
Java en een over Atjeh en onderhoorigheden. Daarin
worden de jongste woelingen in Midden-Java en het
eeste bloedige oproer van Sidoarjo (27 Mei 1904)
geschreven aan *fanatisme*.
Dat zulks niet juist is, zullen mijne geachte hoor-
ders mij zeker wel toegeven.

Zelfs wordt in dit verslag gesproken van de zaak
„prang sabli” (2), van welke nog nimmer kwestie
gemaakt op Java.
Eerder wordt er in gezegd: „veilig is het op Java
nimmer”.
In de residentie Madoera, Pasoeroean, Samarang,
Soerabaja kwamen respectievelijk 136, 69,
96 en 43 gevallen van moord en doodslag voor.
In Rembang alleen 203. Het getal ketjoepartijen be-
droeg 75 in 1903 in 10 gewesten tegen 90 in 8 ge-
westen over 1902.”
Deze gewesten waren Kediri, Madioen, Rembang,
Samarang, Bagelen, Soerabaja, Pasoeroean, Bezoeki, Ban-
nawoening, en Madoera.

In de residentie Batavia hadden in 1903 122 ram-
pocpartijen plaats tegen 114 in 1902.
De toestand is dus achteruitgaande.
Nog steeds acht de Regeering plaatselijke oorzaken,
zoals economische toestanden, zoals uit het jongste
koloniaal verslag blijkt, zelfs slechte wegen (in Batavia)
oorzaken van al deze ongereligheden.
Niet alleen de inlandsche bevolking, ook de met haar
gevestigde, de Chinezen, zijn blijkens de herhaal-
de voorgekomen feiten ontevreden met den gang
der zaken.

Zij hebben daartoe ook reden. De bepalingen, waar-
aan de natie, die vóór ons in de koloniën was ge-
vestigd, leeft en werkt, zijn dan ook zoo vexatorisch,
dat elken niet uit kan blijven. Men ziet het, overal en
niet alle bestaan grieven tegen ons, die zoodat in
Midden- en Oost-Java, doch ook in West-Java reeds
veel te voorschijn traden.

MIDDELEN TOT REDRES.

Het zal in de eerste plaats noodig zijn te trachten
bij de bevolking, hoofden en ambtenaren bestaande
grieven weg te nemen. Er wordt nog te veel in Indië
leer gevoeld: dat met het ambt ook het verstand
gaat.
Vooral is dit het geval op het gebied der politie en
justitie. Velen worden tot inlandsch politiehooft be-
reid, die nimmer eenig blijf van scherpzinnigheid,
overzicht of doorzicht in politie- en justitiezaken hebben
gegeven.

In West-Java komen over het algemeen weinig
politie- en justitiezaken voor — in *Banjoemas, Bagelen*
Kedoe kwamen tot voor enkele jaren geleden zelden
misdriften voor — in andere streken zoodat
Madoera, Kediri, Soerabaja, Pasoeroean, Bezoeki en in het
gemeen in den geheelen Oosthoek komen zware
misdriften jaarlijks bij tientallen en nu bij honder-
den voor. Daar bestaan de voornaamste bezigheden
van den Europeeschen en inlandschen bestuursamb-
tenaren in het nasporen van misdriften, het voorloopig
onderzoek en het pas-klaar maken van allerlei soort
zware misdriften en overtredingen voor den landraad.
Zware misdrijven (*) worden daar jaarlijks door de
inlandsche ambtenaren in elkander gezet, waartoe
de dagelijkse getuigenverhooren moeten dienen.

De Europeesche bestuursambtenaren worden van
naar Oost- en van Oost- naar West-Java over-
geplaatst bij geheel verschillende en zeer ongelijke
werken. Dat is een verkeerd systeem. Veel
werk van praeventieve politie wordt niet gemaakt en
de inlandsche ambtenaren merken dit al zeer spoedig.
De geroutineerde schavuiten krijgen dan vrij spel —
de geloofvige of ongelooovige ilmoe begint te werken,
de goeroe-meri (*) of de goeroe letjet (*) — de geheime
acteurs van het boevengespis organiseren benden
en rampokpartijen, die maanden te voren worden
opgevoerd en weldra treedt een toestand van anarchie
in, zoodat van af 1900 Midden- en Oost-
Java in haar geheel te aanschouwen gaven, waarbij

het niet ontbrak aan brandschattingen en bedreigingen
tegen het leven.
Er ontbreekt nog zeer veel aan de opleiding, de
verplaatting, de bevordering en de beoordeeling van
Regeringswege van de besturende ambtenaren en
hoofdamtambtenaren; het centrale gezag beging hierin
wel eens vergissingen, die van nadeeligen invloed
werden op de handhaving in ons gezag in de koloniën.
Van strafrecht en strafvervolgving maakten slechts
enkel studien, van stroomingen onder en van den
heerschenden geest bij de inlandsche bevolking nog
veel minder.

Politieeel doorzicht is weinigen gegeven, waar de
fundering daartoe ontbreekt.
Op Java bestaat dan ook feitelijk, de hoofdplaatsen
inclusief, geen politie, welke dien naam verdient.
De schouten en onderschouten op de centra leeren
hun ambt op empirische wijze en worden gewoonlijk
gerecuteerd uit gegageerde Europeesche militairen,
zonder voorafgaande opleiding.

De inlandsche politie in de binnenlanden, in hoofd-
zaak bestaande uit desahoofden, desabestuurders, in-
landsche oppassers en mantri's politie — onder de
bevelen van onderdistricts en districtshoofden — is een
parodie op al wat politie heeten mag.
Voor het eene deel onbezoldigd, voor het andere
deel slecht en onvoldoende betaald, is de inlandsche
politie onbetrouwbaar en geheel ongeschikt om tegen
Europeanen en Chinezen op treden, zoodat telkens
blijkt als arrestatiën dienen plaats te hebben. Van
corruptie wil ik hier niet eens spreken.

Tegen Europeanen en met hen gelijkgestelden zijn
de hoofden van bestuur zelfs niet bevoegd op te treden
en moeten zij de bevelen afwachten der officieren
van Justitie, enkele gevallen uitgezonderd.
Het is tengevolge dezer hoogst gebrekkige organi-
satie en door onthouding van bevoegdheden, dat over
geheel Java en Madoera een toestand van terrorisme
is kunnen ontstaan, waarvan de jongste koloniale
verslagen over 1901, 1902, 1903 en 1904 voor zover
verschenen, u hebben blijf gegeven.

Voor de gewone politie is het dan ook bijna ondoen-
lijk om in tijden van samenspanning en samenrotting
iets afdoende te verrichten tegen de eedgenootschappen
van dieven, moordenaars en brandstichters. Met de
boschpolitie is het al niet beter.
Vele grieven van adel en bevolking zullen dienen te
worden nagegaan en zooveel mogelijk moeten worden
weggenomen. De inlandsche belastingen moeten worden
herzien en vereenvoudigd; de inning zal door ambu-
lante collecteurs moeten worden verricht en niet meer
mogen worden overgelaten aan bandieten, de veiligheid
van personen en goederen zal vooral in Midden- en
Oost-Java dienen te worden verzekerd, vóór en al eer
aan kon gedacht worden den Javaan oconomisch op
te bouwen.

Het thans onder verschillende commissiën wegge-
worpen geld zou dienen te worden besteed aan de
organisatie van het politiewezen en alle andere onder-
zoekingen van stonde af dienen te worden gestaakt,
zoodat die politie niet behoorlijk is georganiseerd.
Door het vorenstaande vlei ik mij, dat U allen
duidelijk zal zijn geworden, dat het hoogst urgent is
op Java en Madoera tegen den voortschrijdenden geest
van feitelijk verzet onder de bevolking een behoorlijke
Rijkspolitie te organiseren en dat deze organisatie
den voorrang hebben moet boven alle andere maat-
regelen tot nu toe genomen in het werkelijk belang
van den inlander.

Na eene organisatie der politie op eenigszins afdoende
schaal met vermijding van uiterlijk vertoon, middels
„kanarievogels, die als kindermisjes fungeeren”, gewa-
pende inlandsche militaire politiedienaren, die gevan-
genen vervoeren, zouden ook spoedig de economische
toestanden van den inlander verbeteren en zouden
sommigen worden uitgespaard aan onnutte traktementen,
getuigen, gerechtskosten enz. van het oogeblik.
Ik houd mij zoo overtuigd van het bien-être van
den in te voeren maatregel, ook voor 's lands schatkist,
dat het mij onnoodig voorkomt, door bezuiniging elders,
eerst naar fondsen te zoeken, ter bestrijding dezer
alereerst en dringend noodige behoefte.

Men zou moeten beginnen met de politiezorg aan de
Residenten en assistent-Residenten te ontnemen, om
op de hoofdplaats van ieder gewest op Java en Madoera
een commissaris van politie aan te stellen op een
tractement van b. v. f 500 of meer 's maands.
Op iedere afdelingshoofdplaats een ondercommissaris
van politie op f 300 's maands of minder.

In elk gewest zouden onder deze titularissen bereden
europeesche politiegagenten moeten worden aangesteld
op f 50, 75 en f 100 's maands, alzoo te verdeelen in
drie klassen met f 25 huishuur en f 25 paardenfourage
's maands in iedere klasse, als paarden moesten worden
gehouden.
Slechts een deel dezer politiegagenten zouden bereden
dienen te zijn, b. v. de helft, al naar het terrein
hunner actie. Deze politiegagenten zouden te zamen
niet alleen hebben te zorgen voor de veiligheid ter
hoofdplaats van hun gewest of afdeling, doch iedere
bestuursafdeling zou dienen te worden gesplitst in
een zeker aantal politiestorens, die onder hen zouden
moeten worden verdeeld, zoodat elk hunner één sector
had te surveilleren volgens op te maken rooster.

De inlandsche politiebeambten tot en met den rang
van onderdistrictshoofd, zoodat de chineseesche officie-
ren zouden aan de Europeesche politie in politiezaken
ongeschikt dienen te worden verklaard. De districtshoofden
zouden de bevelen der commissarissen en
ondercommissarissen van politie hebben op te volgen.
De nasporing van voorgekomen misdrijven en over-
tredingen, de opmaking der verhooren en verbaalen
van het voorloopig onderzoek zou aan de Europeesche
beambten der politie — elk voor zijn sector — dienen
te worden opgedragen en via het districtshoofd aan
den Regent en zoo verder langs den gewonen hierar-
chischen weg aan de hoofden van het Europeesch
bestuur moeten worden gezonden.

De commissarissen en ondercommissarissen der
Rijkspolitie zouden het beheer moeten voeren der
geheime politiefondsen, de geheime politie moeten
regelen en voorts rechtstreeks ondergeschikt dienen
te zijn aan de hoofden van gewestelijk bestuur, zoodat
aan hoofden van plaatselijk bestuur, die wettelijk
het hoofd der algemeene veiligheids- en gezondheids-
politie, elk in hun ressort, zouden moeten blijven.
Zij zouden alleen de leiding en de dagelijkse zorg
der uitvoerende politie moeten overdragen aan de com-
missarissen en ondercommissarissen, doch wetgevende
en verordenende bevoegdheid dienen te behouden in
zake de reglementen en keuren van politie (art. 72
R. R.). Hierdoor zou decentralisatie van macht en
déconcentration van arbeid ook bij de inlandsche be-
stuurshoofden worden verkregen.
Al deze ambtenaren en beambten der Rijkspolitie
zouden zooveel mogelijk uit gegageerde militairen,
gep. officieren, onderofficieren en Indo-Europeanen, die
aan zekere fysieke en intellectuele eischen voldeden,
moeten worden gerecuteerd.
Op de standplaats van iederen commissaris en onder-
commissaris van politie zou een politiestation in een

landsgebouw moeten worden geopend — waar al de
hulpmiddelen der politie en justitie — ook de corpora
delicti zouden moeten worden opbewaard.
De antropometrische identificatie van Bertillon, nu
nog alleen te *Batavia, Samarang* en *Soerabaja* ingevoerd,
zou dan over geheel Java kunnen werken en moeten
worden in praktijk gebracht op de politiestations en
zou ook deze kostbare maatregel dan tot zijn recht
komen, wat nu niet het geval is.

Met de decentralisatie in het vooruitzicht zouden
wij daarmede alvast een eersten stap doen om het
met al te veel functiën overladen bestuurshoofd in
zijn veelzijdigen arbeid te verlichten.
Chailley Bert schreef reeds in zijn „Java”: „Java
est trop gouvernée. L'administration hollandaise a
voulu tout surveiller et tout diriger; affaires publi-
ques et affaires des colons, rien ne peut se faire
qu'elle ne soit, à un moment donné, appelée à y mettre
la main. Les fonctionnaires européens se noient
dans le détail; ils sont débordés de toutes parts; et
ni leur éducation, ni l'opinion qu'ils se font de leur
rôle, ne leur permet de trouver un remède à cet
„envahissement”.

„Les colons s'insurgent contre une surveillance, qui
gène les affaires et une centralisation, qui retarde
les solutions.” (1)
De hoofden van gewestelijk en plaatselijk bestuur
zouden politierechters moeten blijven in hun ressort
en zelfs hunne bevoegdheden nog meer dienen te
worden uitgebreid om den hooger rechter te ver-
lichten en hun aanzien te verhoogen, tevens ter ver-
krijging van snel en goedkoop recht.
De behandeling der misdrijfzaken en der overtredingen
van 's lands pachten kan op dezelfde wijze
voor den landraad blijven doorgaan, doch mogelijk
zoude het beter zijn de besturende ambtenaren te
belasten met de behandeling der civiele zaken voor
den landraad, indien hun de dagelijkse zorg voor de
politie en de veiligheid werd ontnomen, waardoor hun
de gelegenheid wordt geboden tot lokaal onderzoek.
De commissarissen en ondercommissarissen van
politie zouden met de inspectie en het toezicht
der 's lands gevangenis, huizen van bewaring,
stadsverbanden etc. kunnen worden belast; de agenten
met het vervoer van gevangenen naar de étappen.

Het toezicht op de plaatselijk tewerk gestelde dwang-
arbeiders en politieeel veroordeelden — het toezicht
op de étappes d'arrivées dier veroordeelden en nog menige
andere kleine functie zou aan die afzonderlijke Euro-
peesche politiebeambten kunnen worden opgedragen.
In tijden van onrust en oproer zou men op die men-
schen kunnen rekenen, wat van oppassers, gewapende
politiedienaren, piekeniers, gevangenisbewakers enz. —
alleen van inlandschen landraad niet altijd kon gezegd
worden. Aan de jongste ongereligheden namen her-
haaldelijk politieoppassers deel. Nu staat men vrijwel
weerloos in gevallen als te *Tjilegon, te Soemedang,*
te Gedangan en *Sapandjang, te Srikaton* enz. Een min
bloedige oplossing van dergelijke woelingen zou dan
altijd kunnen bereikt worden, want niet altijd zijn de
bestuursambtenaren even waakzaam en even goed op
de hoogte van wat er onder bevolking en hoofden
omgaat.

Thans overgaande tot eene financieele beschouwing
wat de organisatie eener Europeesche Rijkspolitie
op Java alleen zou kosten en welke uitgaven daartegen-
over zouden kunnen vervallen, dan leert ons de be-
grooting met toelichting van 1904, dat jaarlijks ten
behoefte der openbare veiligheid worden uitgegeven:
Hoofdstuk I uitgaven in Nederland:
Gewapende korpsen in het belang der
openbare veiligheid f 39.550
Hoofdstuk II uitgaven in Indië:
Afdeling IV, onder afdeling 46: Gewa-
pende korpsen onder burgerlijk bestuur
ter handhaving der openbare orde. 950.726
Onderafdeling 48 andere plaatselijke
uitgaven in het belang der openbare
orde en veiligheid. 193.206
Onderafdeling 45 gewestelijke politie
en communicatie vaartuigen. 207.996
Afdeling II onderafdeling 11 verdere
kosten voor het rechtswezen als justitie
bedienden enz. 440.380

Totaal generaal voor justitie en politie
's jaars. f 1.831.858
Van de bijna 2 miljoen aan uitgaven ter hand-
having van rust en orde over den geheelen archipel
komt meer dan twee derde deel ten laste van Java
n. l. ± f 1.225.238. Java en Madoera tellen na de
reorganisatie van 1900 nog slechts 17 Residentiën en
50 afzonderlijke afdelingen, alzoo totaal 97 be-
stuursoyans.
Er zullen dus moeten worden aangesteld
17 commissarissen van politie op f 500
's maands traktement 's jaars. 102.000
80 onder-commissarissen van politie op
gemiddeld f 250 's maands traktement,
's jaars. 240.000
Gemiddeld 10 agenten op elke bestuurs-
hoofdplaats op gemiddeld f 75 's maands
geeft 970 agenten op ± f 900 's jaars. 878.000
Locaaluren voor 97 politiestations ad
f 80 's maands 58.200
Uitmonstering, kleeding en onderhoud
van gebouwen, fournitures, bewapening ad
f 100 per hoofd 's jaars over 970 agenten 97.000

Totaal f 1.370.200
Onvoorzien uitgaven 's jaars 137.200
Totaal Generaal f 1.507.220

Hiervan afgetrokken de nu reeds gedane
uitgaven 's jaars ter handhaving der open-
bare orde en veiligheid op Java 1.225.238

Meerdere uitgaven 's jaars ten behoeve
der invoering eener Rijkspolitie 281.982
of nog geen drie ton 's jaars meer dan thans.
Veel willekeur, veel bedrog, veel afpersing, of dreig-
ing en knevelarij, menige manslag en voorbedachte
moord, menige brandstichting, menige ontvoering,
menige verkrachting, menige uitbuiting ontgaan nog
steeds aan het oog van het bestuur, al behandelt en
berecht men in zekere streken ook honderden mis-
driften 's jaars.

Menige belasting wordt nu dubbel geïnd, twee-
en driemaal opgebracht, menige reden tot ontevreden-
heid over ons bestuur en onze heerschappij lieten wij
bestaan.
Maar toch.... het zoo volgzaam, kinderlijke en goedig
bijgeloovige Javaansche volk komt slecht zelden tot
opwinding, tot uiting van lang verkopt leed!
Laten wij niet inslapen en denken, dat ons gezag
op Java is geconsolideerd. Dat is zoo geweest, maar
is niet meer zoo.
In de laatste jaren hoorden en zagen wij die uitingen
van wrok en wrevel vaker en luider dan voorheen.

(1) Men leze ook het hoofdartikel in *Arafate* van 1 September j.l.
No. 35 getiteld: „Ou demande des réformes dans les Indes Néerlandaises”.

Er was reden toe. De „Kraman kerantan moesakat”
was opstand uit nooddrift.
Wij hebben den inlander doctrinaire begrippen en
stelsels trachten op te dringen omtrent heeren- en
cultuurdiensten, grondverhuur, grondbezit, ontginning,
directe belastingen enz. Wij hebben hoofden en be-
volking verbitterd met al onze onderzoekingen, com-
missiën, enquêtes, die Java's inwoners hebben ge-
maakt tot een ontevreden volk met een zorgelijk
bestaan en een zwaren levensstrijd.

Wij hebben niets gedaan tot bescherming van de
veiligheid van persoen en goed. Ze heeft voortdurend
zich zelve moeten helpen en dat ondanks artikel 55
Regeringsreglement.
Het schavuiten gebroed in de desa speelt de baas;
kiest de desahoofden, vermoordt hen, desahoofd en
inlandsch ambtenaar, die ons trouw zijn en hun plicht
deden.

Dit kwam in Oost- en Midden-Java herhaaldelijk
voor in den laatste tijd. Het gezag is ondermijnd in
alle richtingen. De verbeterde communicatiemiddelen
hebben geleid tot de heerschappij der bureaux, tot
de verkleining van het gezag der bestuursambtenaren,
die over het algemeen, buiten hunne schuld, weinig
meer op de hoogte zijn van taal, zeden en gewoonten,
stroomingen onder het volk en bijgeloof, het drijven
der sectariërs niet kennen en begrijpen, de goeden
niet te na gesproken.
Voeg hierbij nog de rampen, die van 1880 af Java
voortdurend hebben geteisterd en de redenen van on-
tevredenheid, die ook de Regenten en hooge inlandsche
ambtenaren over ons stelsel van regeeren en besturen
hebben, de grieven van de gezeten landbouwers en
het steeds zich uitbreidend inlandsch proletariaat, en
het zal geen verwondering baren als ik hier zeg: dat
Java's inwendige bestuurstoestanden dringend ver-
betering behoeven.

DEN HAAG, September 1904.

P. J. F. VAN HEUTS.

De discussies oer deze voordracht in een volgend nummer.

Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften voor Oost- en West-Indië.

Teymannia 1904. Afl. 8.

Het Bosch in de nabijheid van Tjibodas, door H. J. Wigman. — Mededeelingen omtrent de Rijstcultuur in Noord-Italië (vervolg), door J. van Breda de Haan. — Patchouly-cultuur, door W. R. Tromp de Haas. — Over de behandeling van den grond in den droogschuren van tabak door Dr. E. C. Julius Mohr. — Ziekten in klapperaanplantingen, door Dr. J. C. Koningsberger.

Tijdschr. van het Kon. Ned. Aardr. Genootschap 1904. No. 5.

Beschrijving van een tocht naar het landschap Bahaam, (Nieuw-Guinea) door J. S. A. van Dissel. — Verslag van de Saramacca-expeditie, door A. J. van Stockum (met kaart en illustraties) (vervolg). — De Nieuw-Guinea-expeditie van het Kon. Ned. Aardr. Genootschap, door J. W. IJzerman. Litteratuur-overzicht Oost- en West-Indië.

De Indische Mercur, 20 Sept. 1904 No. 38.

Vereeniging voor den Grooten Landbouw (in Suriname) — Bericht omtrent de Gouvernements-Kina-Onderneming over het 2e kwartaal 1904. — Koloniaal Verslag van 1904. — Stoomvaartverbinding Paramaribo-Cayenne. — Reorganisatie der Rijkslandbouwschool. — Verbetering van hout door suiker. — Fermentieren van cacao. — Verslagen van Maatschappijen, Dividenden. — Enz.

Weekblad voor Indië. No. 17.

Vreemde woorden; door Dr. I. Groneman. — Natuurhistorische Causerien II, door Dr. J. C. Koningsberger. — De feesten te Semarang ter gelegenheid van de inwijding van den stadstuin, door E. van Gert (met platen). — De djokjasche onruststoker Djalegong (met portret). — Radio-grafieën (met foto's). — Astrale adviezen, door W. van Dalf. — De ledige plaats door V. H., Hoe luitenant van Slijpe de vrouw van zijn postcommandant haar streken betaald zette (humoreske). — Onze prijsvraag.

Vragen des Tijds. Sept. 1904.

De civiel-geneeskundige dienst op Java en Madoera, door W. J. van Gorkom.

Het Nederlandsche Zeewezen 15 Sept. 1904.

Iets over Mentawai, II, door J. S. de H. (met illustraties). — Suriname in woorden beeld, door Dr. H. van Cappelle I, Inleiding.

Eigen Haard, 1904. No. 38.

De havenwerken te Makassar, door C., met afbeeldingen naar foto's tijdens den aanleg genomen.

Lijst van aangekomen en vertrokken passagiers uit en naar O-Indië.

S.s. „Lawad” van Rotterdam naar Nederlandsch-Indië:

J. D. F. Was, J. van den Ende, J. E. Dambrink, *Dr. A. Bosch en echtg., *W. Fryling en echtg., *R. Ceconi echtg. en dochter, *J. M. de Lange en echtg., *K. J. Staverman echtg. en 2 kinderen, *C. C. M. Henny, *J. R. F. Verschoor van Nisse, *J. Soutendam, *L. E. Noll, H. J. Gunther Moor, L. van den Bos, A. F. Nuhn, *Ch. Gusdorf, *A. A. Allaries, A. de Bruin, *J. J. Stuffers, *J. Bovenkerk, *Mevrouw J. D. F. Was, *Mevrouw J. E. Dambrink en kind en M. G. Diepenheim. Benevens een detachement suppletie troepen, sterk 3 onderofficieren benevens 40 minderen.

*embarkeeren te Marseille.

**embarkeeren te Southampton.

S.s. „Prinses Sophie” vertrokken van Batavia 18 Augustus en aangekomen te Genua 15 September.

Te Genua hebben zich ontscheept: D. J. K. Wetselaar, Fh. G. Vincent, J. van Weerden Pollman echtg. en 3 kind., F. H. baron van Dedam, Mevrouw de wed. J. Kieviet-Lieftinck en kind, A. A. J. C. Hoorn echtg. en 2 kind., C. H. de Wilde echtg. en kind, W. Boijerfack echtg. en 2 kind., Mevrouw J. C. R. Hombracht en 2 kind., Johan van Diermen, Ch. Mioulet, D. B. Sandfort Johan Jures.

Te Amsterdam zullen zich ontscheppen: Mevrouw de wed. T. van der Zee en 2 kind., B. Zammant, D. Belmer, C. Looy, H. Tuinstra, J. Michel en C. den Haan. Benevens H. M. troepen en scheepelingen.

ADVERTENTIE.

den Haag
Pension Koninginnegracht 47
geopend gehele jaar.
H. W. G. ROOSEBOOM.

Nice
Pension Hollandaise
VILLA NINE.
Avenue Auber
geopend NOVEMBER—JUNI.
H. W. G. ROOSEBOOM—H. E. van Blommestein.

Middelbare school voor Handel
en Administratie.
Laan v. Meerdervoort 104, 's-Gravenhage

Drie-jarige voorbereidende cursus,
aansluitende bij de 6e kl. eener school
voor M. U. L. O.

Twee-jarige cursus voor Handel of
Administratie, aansluitende bij den
vorbereidenden cursus en opleidende voor
den handel of administratieve betrek-
kingen.

Een-jarige vervolgcursus voor leer-
ling-consul aansluitende bij den twee-
jarigen handelskursus.

Een-jarige vervolgcursus voor akte
Staatsinrichting M. O. aansluitende
bij den tweejarigen administratie-cursus.
Avondcursussen voor volwassenen tot op-
leiding voor de Praktijkexamens in
Boekhouden en Handelscorrespondentie in
de 4 talen.

Nadere inlichtingen bij den directeur,
F. TIJMSTRA.

PENSION

Koningsplein 6, 's-Gravenhage.
Gemeubileerde Apartementen te huur
met of zonder pension,
per maand, per week of per dag.

Magazijn „HET ANKER”

Veenestraat 49, Den Haag.

Indische Uitrustingen
voor DAMES en HEEREN,
in alle Prijzen.

Bij de Uitgevers-Maatschappij
HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG
te 's-Gravenhage

is verkrijgbaar:

AANTEKENBOEK
voor betaalbaar gestelde
COUPONS en DIVIDENDBEWIJZEN.
Prijs 40 cent.

Het Weekblad voor Incourante Fondsen
van BLOEKMAN en HONDERS schreef
hierover:

Door de Uitgevers-Maatschappij „Het Gemeen-
schappelijk Belang” is uitgegeven een „Aan-
teekenboek” voor betaalbaar gestelde Coupons
en Dividendbewijzen, waarin de bladzijden per
maand, Januari—Decemb. volgen, met 8 hoofden
ter invulling van de benaming der effecten,
nominaal bedrag der stukken enz., alles tusschen
staande lijnen. Voor verschillende aantekeningen
van effectenbezit is zulk een register zeker
nuttig en de prijs van f 0.40 wel waard.

INTEKENBILJET.

De ondergeteekende
wonende te _____ wenscht
donateur-_____ te worden der Vereeniging „Oost en West”
lid _____ tegen een jaarlijksche contributie van f _____
den _____ 190 _____
Straat of gracht: _____ Handteekening: _____

C. HOYNG,

Den Haag. — Utrecht.

Geïllustreerde Prijscouranten worden gratis op aanvraag toegezonden

Echt Chineesche Thee,

speciaal aanbevolen aan Indische familie's.

Door de **Uitg. Mij. „Het Gemeenschappelijk Belang”**,
Haagpoort 4, Den Haag, is in den handel gebracht een
leerboekje voor

DE MALEISCHE TAAL

geschreven door den heer C. W. HOOGENDOORN, Gep. Ind. Onder-
wijzer, met medewerking van MAS SOEDJONO WIRJO, Hoofd der
1e Inlandsche School te Malang. Het boekje is groot 43 pag. en
bevat o. m. een lijst van zelfstandige naamwoorden ten dienste
van **militairen**.

Om eene ruime verspreiding te bevorderen is de prijs voor
verkoop gesteld op **f 0.50** per ex.

Aanvragen te richten tot uw boekhandelaar of tot

De Uitgevers Mij. „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG”,
Haagpoort 4, Den Haag.

Nederlandsch Wapenmagazijn

voorheen S. DE JAGER,
HAARLEM, Barteljorisstraat 32.
's-GRAVENHAGE, Spui 12.
Fabriek van Wapens en Schermartikelen.

Abonneert U op de

Bintang Hindia.

Geïllustreerd Tijdschrift voor den Inlander.

Abonnementsprijs f 3.— per jaar bij vooruitbetaling.

Proefnummer wordt U op aanvraag gaarne toegezonden.

DIT BLAD VERSCHIJNT ELKE VEERTIEN DAGEN.

De Haagsche Uitgevers-Maatschappij.

„HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG”,
HAAGPOORT 4.

Ieder oud-gast steune door zijn abonnement!

Het meest aangenaam werkend **luxeermiddel**, zonder eenige nadeelige
invloed op de spijsvertering zijn onze

CASCARA PASTILLES,

per flacon à 30 pastilles f 0.30

» » » 100 » f 0.75

Onze versuikerde **STAALPASTILLES** zijn onbedervelijk, daarom
het beste middel tegen **Bloedarmoede en de gevolgen daarvan.**

Prijs per flacon à 100 stuks f 0.50

» » » 1000 » f 3.30

Vraagt uitsluitend ons merk.

BROCADES & STHEEMAN. — MEPEL.

Eerste Nederlandsche fabriek van Gecomprimeerde Geneesmiddelen.

Te bekomen bij alle Apothekers.

F. H. BOTHE,

21, Veenestraat -- Den Haag.

SPECIALITEIT IN

GEKLEURDE, ZWARTE en CRÈME STOFFEN.

Nouveaute's voor elk seizoen.

STEEDS GROOTE ASSORTEMENTEN. BILLIJKE PRIJZEN.

OOST en WEST.

RESTAURANT

LAAN VAN MEERDERVOORT 195.

Open iederen werkdag van 10 ure v.m. tot 7 ure 's avonds.
Des Zondags van 12 tot 7 ure n.m.
Toegang voor leden der Vereeniging en geïntroduceerden.
Eenvoudige rijsttafel, bestaande uit rijst, sajor of kerry, één vleeschgerecht en één
sambal (plat du jour) f 0.80.
Diné f 1.50 bestaat uit bijna 't dubbele van 't plat du jour.

BONBOEKJES } voor 12 plats du jour f 7.00,
} voor 12 diners f 12.50.

Het lokaal is **telefonisch verbonden**, zoowel ten gerieve der leden, als tot het
ontvangen van bestellingen.

R. E. J. Zieck en Zoon,
KLEEDERMAKERS,
Franklinstraat 92
en
Jan van Riebeckstraat 56,
DEN HAAG.

Leveren **KLEEDING NAAR MAAT**
van solide stoffen en billijken prijs.
Atelier voor nette reparatiën.

Weekblad voor Indië

Met 1 Mei is te Soerabaja verschenen een belletristisch

Weekblad voor Indië,

onder hoofdredactie van M. VAN GEUNS.

Abonnementsprijs voor Nederland f 3.— per kwartaal.

Agent voor Nederland, Uitgeversmaatschappij

„Het Gemeenschappelijk Belang”, Haagpoort 4, Den Haag.

Het weekblad **Themis**, Redacteur FRANS SCHAAP Jr., Den Haag,
publiceert voortdurend een verscheidenheid van belangrijke bijzonderheden
omtrent faillissementen, verdachte financiële aangelegenheden en verkeerde
toestanden op rechtskundig gebied.

Voortdurende lezing van **Themis** zal menigeen voor schade vrijwaren.

Op het blad zijn geabonneerd: Rechterlijke Ambtenaren, Advocaten, Notarissen,
Deurwaarders, Bankiers, Koopliden, Fabrikanten, Winkeliers en Particulieren.
Behalve op uitgebreide schaal in Nederland, wordt het blad ook gelezen
door verschillende Hollanders in Duitsland, België, Frankrijk, Engeland en
Oost-Indië.

Prijs per jaargang f 4.—. Los nummer franco na inzending van f 0.50.

CITY-BAGS echt leder, 39 cm. lang, à f 3.95

W. POPPINK,

ZADEL-EN KOFFERMAKER.

151. Prins-Hendrikstraat. 151. — DEN HAAG

N. B. Lederwaren bij mij gekocht, worden gedurende 2 jaar gratis gerepareerd.

Instituut „De Oorsprong”, te Baarn

Opleiding voor den Handel voor 4e kl. H. B.-S. en 3e kl.
Gymnasium en daarmede gelijkstaande examens.

Prospectus, examenresultaten en verdere inlichtingen worden
gaarne toegezonden door den directeur **W. MARIS.**

Vraagt

de bekende

Saucen en

Uw Leverancier

Groenten, Soepen,

Zuren van de Firma

TIELEMAN & DROS, Leiden.

Stoomvaart-Maatschappij

„ROTTERDAMSCH LLOYD”

Maildienst tusschen Rotterdam en Nederlandsch-Indië

in verbinding met de diensten der

Koninklijke Paketvaart-Maatschappij

	van Rotterdam.	van Marseille.	te Port-Said.	te Padang.	te Batavia
Ardjoeno	1904	1904	1904	1904	1904
Goentoe	1 Oct.	13 Oct.	18 Oct.	7 Nov.	9 Nov.
Merapi	15 "	27 "	1 Nov.	21 "	23 "
„Ophir”	29 "	10 Nov.	15 "	5 Dec.	7 Dec.
	12 Nov.	24 "	29 "	19 "	21 "
Gedé	26 "	8 Dec.	13 Dec.	2 Jan.	4 Jan.
Sindoro *	10 Dec.	22 "	27 "	16 "	18 "
		1905	1905		
Salak	24 "	5 Jan.	10 Jan.	30 "	1 Febr.
Lavoe	7 Jan.	19 "	24 "	13 Febr.	15 "

* 1e klasse midscheeps. 2e klasse in de campagne.

De Hoofd-Agenten: **Ruys & Co., Rotterdam.**

De Agenten: **Eijkenluyters & Tromp, Anna Paulownastraat 1d, 's-Hage**

Vereeniging OOST en WEST.

Afdeling 's-Gravenhage.

Aan het **Bureau Laan van Meerdervoort 195**, zijn van 10—12 en van 2—4 uur
inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken.

Men kan die inlichtingen ook per brief vragen aan den Secretaris der 3de Commissie
den heer G. C. A. DE WITT, **Reinkenstraat n°. 16.**

Een Dame voor Juffrouw van Gezelschap of lectrice.	Een oud-Offic. Art., leeraar in Wisk. voor het geven van privalessen tegen billijken prijs.
Een bekwame linnennaaster.	Eene Dame voor Zanglessen.
Eene jonge Dame die als Gouvernante naar Indië wil.	Een Heer voor Corrector aan eene drukkerij.
Drie geg. Ind. militairen voor oppasser, geldophalen enz.	Vier Dames voor waarnemen van een huis houden.
Drie dames voor pianolessen.	Twee Dames om met eene familie op reis te gaan; waarvan de ééne Hollandsch, Duitsch, Fransch en Engelsch spreekt, hebben voor gereisd.
Een Heer voor administratieve betrekking of magazijnmeester.	Een gep. sergt. maj., geluwd, voor huis- bewaarders, adm. betrekking, guldin-casseeren.
Twee Dames voor het maken van uitzetten (eene te Leiden).	Twee gep. O.-I. ambt. voor administratieve betrekking.
Eene Dame voor onderricht in fröbelen (heeft diploma).	Eene Dame v/h maken van fijne handwerken.
Een gep. off. reeds eenige jaren in Indië werk- zaam geweest, voor adm. betrekking.	Twee jonge Meisjes om als kinderjuffrouw mede naar Indië te gaan.
Een geg. Ind. korpl. schrijver voor adm. betrekking.	Eene dame voor het verplegen van een zieke dame.
Twee dames voor het geven van privat en cursussen in talen en wiskundige vakken.	Een jonge dame met akte L. O., Handwerken en Muziek, zag zich gaarne geplaatst als gouver- nante voor Indië.

De 's-Gravenhagsche Boek- en Handelsdrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani